

Kalina Micheva-Peycheva

(Sofia, Institute for Bulgarian Language (IBL), Bulgarian Academy of Sciences)

Evil Spirits in Old Bulgarian Apocryphal Prayers

Abstract: A plethora of apocryphal prayers deal with the destruction and warding off of evil. This study proposes an analysis of apocryphal prayers which have been provisionally classified into three groups. The first category comprises prayers against evil spirits causing fever, nezhit, rabies, etc. The second one includes texts in which the demonic forces are embodied as witches, devils, demons, evil spells. The third category encompasses prayers against evil and illness-inducing animals, such as snakes, rabid dogs or wolves. The ethnolinguistic approach employed in the study helps in the comprehensive exploration of the living bond between traditional culture and medieval models.

Калина Мичева-Пейчева

(София, Институт за български език, БАН)

Злите сили в средновековните апокрифни молитви

Апокрифните молитви в старобългарската литература имат езически или еврейски произход. Във вида, в който се разпространяват през вековете, те са християнизирани, като основни персонажи в тях са св. Богородица, Иисус, ангелите, светците. Въпреки силно изразения християнски облик, молитвите съдържат редица образи и модели от по-стари вярвания и баяния. Срещаните в текстовете митологични същества са наследство от езичеството. Такива са уроките, вещиците, които се осмислят като причинители на всичко лошо. Християнската хипостаза на злото – дявола, също често притежава качествата на демона от древните политеистични религии. В образа на демонични зли сили са представени и болестите. Като нечисти духове се осмислят тресавиците, мората, нежитът, а апокрифните молитви са посветени на премахване, пропъждане и обезвреждане на персонифицираната болест.

Молитвите са изградени върху вечния антагонизъм между доброто и злото, своето и чуждото, аномалното и нормалното, болестта и здравето. В семантичния ред на опасното и вредоносното попадат и нечистите топоси и хроноси. Многоликото зло присъства устойчиво и неотменимо в съзнанието на средновековния българин. А неговият мироглед е белязан от синкретизма между все още живото езичество и набиращата повече сила християнска вяра.

В това изследване са проучени избрани апокрифни молитвени текстове, обособени в няколко подгрупи. Първата включва молитви срещу зли сили, които предизвикват болестите треска, нежит, бяс. Във втората разглеждам текстове, в които свръхестественото и демоничното присъства в обобщен вид – това са молитвите против вещици, дяволи, демони, уроки. В третата подгрупа анализирам молитви против вредоносни животни, често възприемани като причинители на страдания и беди – змия, бясно куче или вълк, червей. По този начин се съгражда разнолик и същевременно монолитен образ на злото.

Материалът е ексцерпиран от: В. Ягич „Исторія сербско-хорватской литературы”, 1871; Б. Ангелов, М. Генев „Стара българска литература в примери, преводи и библиография”, 1922; Б. Цонев „Опис на славянските ръкописи в Софийската народна библиотека, 1923; Н. Овчаров „Няколко слабо известни апокрифни молитви от 1497/1498 г.”, 1998; Ив. Дуйчев „Апокрифни формули и заклинания против болести и страдания”, 1954; Цибранска-Костова, Мирчева „Зайковски требник от XIV век. Изследване и текст”, 2012 и поредица публикации на К. Попконстантинов за текстове върху оловни амулети. Изследването съдържа корпус на използваните източници, а при цитиране се посочва номерът на текста в този корпус.

Върху същността на апокрифните молитви, техния произход, структура, съдържателни белези като квазиканоничност, наративност, неевхемност са писали редица учени (Дуйчев 1954, Ангелов 1983, Петканова 1991, 2001, Шнигер 1989, 2001, Милтенова 1985, Наумов 1980, Панайотов 2003, Димитрова 1986, 1988, Вълчанов 1998). Съществуват и отделни проучвания на фолклорните елементи в апокрифните текстове (Петканова 1976, Беновска-Събкова 1996). Според А. И. Яцимирски това са „лъжливи молитви”, които са неканонични словесни произведения и магически обреди с молитвени функции (Яцимирски 1913). Д. Петканова ги определя като дял от отречената от църквата апокрифна литература, който не е свързан с каноничните книги и има извънлитургично предназначение. Към тях тя причислява: 1. Молитви – муски и рецепти. 2. Молитви – обръщения към християнски герои с пряка молба. 3. Молитви – заповеди към злата сила и заклинания. 4. Молитви – повествования. 5. Смесени форми (Петканова 1992: 39, 40).

Очевидно е, че от всичките пет вида само вторият отговаря по форма на молитвения жанр. Въпреки това, поради общността на съдържателните елементи, функцията и образността на тези текстове, и досега те се обединяват под названието „апокрифни молитви”. По-прецизно се опитва да ги назове Ив. Дуйчев, като използва съчетанието „апокрифни формули и заклинания” (Дуйчев 1954), но то пък влиза в противоречие с големия обем и повествователния характер на част от използваните от него източници, както и с надслова им „молитва”. В многобройните си публикации върху новооткрити текстове върху олово от X–XI в. К. Попконстантинов ги дефинира като молитви-заклинания или повествователни молитви според формата им (Попконстантинов 2002, 2004, 2006).

В обширната си монография „Молитва и магия” М. Шнигер изключително точно разграничава разнообразните средновековни текстове по четири диференциални признака. Според нея каноничните молитви притежават каноничност, предикативност, евхемност. Неканоничните или квазиканоничните се отличават от тях само по отсъствието на признака каноничност. Апокрифните молитви са също неканонични, евхемни, предикативни, но се характеризират и с наличието на апокрифен елемент в съдържанието. Заклинанията с молитвени функции са предикативни и с апокрифни елементи, но не са молитвени по форма и разбира се, са неканонични. И накрая магичните заклинателни думи и знаци се отличават само с един диференциален признак – апокрифно съдържание (Шнигер 2001).

Тази класификация удовлетворява в най-голяма степен изискванията за научност, особено при изследванията на жанра *молитва* в средновековната българска традиция. За целите на нашето проучване, което си поставя преди всичко лингвокултурологични и етнолингвистични задачи, свързани със семантичен анализ, такова разграничаване не е нужно. Тук се използва по-широкото осмисляне на термина апокрифна молитва (Петканова 1985, 1992).

Съвсем накратко ще проследим пътя на този тип съчинения в българската култура. Повечето от тях са преведени от гръцки още през X в. Съществуват и

оригинални апокрифни молитви, дело на поп Йеремия. През цялото Средновековие те се разпространяват успоредно с баянията, заклинанията и клетвите от традиционната култура и взаимно си влияят поради общността на функции, идеи и образи. Първите произведения, включени в списъците на забранените книги, се отклоняват от нормативния модел преди всичко по форма. Въпреки това присъстват в канонични молитвеници, по изключение. Единични текстове се откриват още в Синайския евхологий от XI в. и в Зайковския требник от XIV в. От XV и особено през XVI в. те са често градиво на канонични книги.

М. Шнитер обяснява този процес така: „Ранните индекси определят като неканонични само неевхемните текстове. Тези ранни индекси обаче са неизвестни в България след XIV в. В късните (слабо разпространени) индекси молитвите не са обект на оценка. При това положение може да се предположи, че през XV–XVIII в. българският книжовник и преписвач не е имал официален критерий за определяне на молитвения текст като каноничен или извънканоничен.” (Шнитер 2001: 52). Именно поради тази причина нисшите духовници, които в ежедневната си практическа дейност се нуждаят от молитви против болести и зли сили, започват постепенно да включват апокрифни текстове в требниците и служебниците. В този случай действа функционалният критерий, според който присъствието на един текст в съответния ръкопис се мотивира от всекидневната практика на свещениците и на християнската общност.

Важно е да се изтъкне, че благодарение на епиграфския материал, открит и публикуван в последните години, може да се говори за корпус от апокрифни произведения с обща функция, общи съдържателни елементи и обща структура. Така молитвата против нежит, изключително разпространена в сборници от XV–XVII в., се открива в няколко оловни амулета в по-кратък вид, но със същите мотиви. В молитвата против вещица върху оловна пластина от Варненския музей могат да се видят мотивите за изкореняването на плодното дърво, за св. архангел Михаил и за сестрата на св. Сисиний Мелентия, които са засвидетелствани в значително по-късни апокрифни молитви против зли сили. Във всички тях ясно личи близостта със заклинания, баяния и магически ритуали от народната култура на българите. Следователно съществува континуитет в реализацията на молитвените текстове в книжовната и в народната традиция. Това ни дава основание в тази студия да очертаем връзката между традиционната култура и средновековните образци, като прилагаме етнолингвистичният метод на изследване.

Към първата група текстове, които са обект на изследване, принадлежат молитвите против болести, сред които особено популярни още от най-ранния писмен период в развитието на българската култура са заклинанията против нежит. Според някои изследователи молитвата против нежит е дело на поп Йеремия (Етнография на България 1985: 31). Образът на нежита присъства плътно в българската традиционна култура. Нежитът е „болест по зъбите и венците, осмисляна като страховит демоничен дух” (Българска митология 1994: 35). Нежитът се споменава многократно в старобългарските надписи върху оловни амулети от X–XI в., изследвани и публикувани от К. Попконстантинов. В ръкописи от XVI – XVII в. има множество молитви против нежит, което потвърждава факта, че нежитът е мислен като „някакво страшно същество, персонификация на болест или демон, който е измъчвал хората” (Георгиева 1983: 169). Ив. Георгиева обобщава, че нежитът е „персонификация на тежко болестно състояние, причинител на всички болести” и като такъв той се причислява към отрицателния полюс на опозициите добро – зло, здраве – болест, живот – смърт, чистота – нечистота.

В един от вариантите на апокрифните молитви против нежит е представена нереална, неслучваща се картина на невъзможното: **Нѣжитѣ са нѣе спѣе. Пѣтирне слепи видеше его безногѣ гонише его безрѣкѣ еше его безѣжа свежаше его безножа заклаше его. и безѣ ѿгнна испекоше его и безѣсть изе доше его изиде нежитѣ ѿ кѣтени ва мѣо и ва кожѣ и в валаси и такоѣ рѣтага. тако соль ѿ воде** 15; **Нежитѣ съ нѣе спадѣ, пастирѣе слѣпи видѣвше ѣго, безѣ ногѣ гонише ѣго ѿ безѣ рѣкѣ еше ѣго, безѣ ѣжа свежаше ѣго, безѣ ножа заклаше ѣго. "Изидаѣ нежитѣ ѿ кѣсти въ мѣса ѿ ѿ мѣса на власи ѿ тако рѣстай се ѣко соль въ водѣ** 16. Целта е чрез нея да се преобърне злата орис и да поеме в друга посока. Пътят на нежитата е всъщност път от сърцевината на своето, от костите, тоест стълбът на човека, към неговите периферни части – месото, кожата, косите. След косите злият болестотворен дух се размива, разтопява и асимилира.

В друга българска средновековна молитва против нежит се проследява преминаването на злото от мъжа, мислен като по-чист и по-стойностен, към жената. От нея към оловото, един от най-устойчивите апотропеи, отгонител на нечистите духове и болести, от него към морето, което като всяка вода също има очистваща функция, оттам към пясъка, който подобно на пръстта също има пречистващ характер и т.н. Следователно налице е едно обезвреждане на злото с всеки следващ етап от веригата, докато нежитът напълно се изпари с помощта на слънцето, като средствата за въздействие върху злата сила са подбрани според устойчивите представа в традиционната култура. **ада има нежит и предаде го евъзе [е]въга, [ѿловѣ] морѣ, морѣ влъна, влъни пенѣ. пени кра[ем], краи пѣскѣ пѣскѣ травѣ, трава рѣсе, въсиавъшь слѣнце и ѣсшы. 5; Идама имаше нежитѣ и прѣаеѣ га еве ева ѿловѣ. ѿлово. морѣ. море. пѣкѣ пѣакѣ. краю. краи. травѣ. трава. рѣе. роса слѣнцѣ и ваина слѣнце. и ѣсаше роса а нежит погине ѿ рава ѣжитѣ. 15, 16. За излизането на болестта отвътре навън пише и Д. Петканова: „Няколко творби завършват с решаващата роля на земята, слънцето и вятъра. Те са се смятали за могъщи природни сили, по-мощни от болестта.” (Петканова 2001: 66).**

В друг вариант на молитвата от същия цикъл ясно проличава вредителската същност на нежитата, който в своята персонифицирана същност сам изговаря: **онѣ же рече нѣжъ въ ѿловѣкѣ мозга нѣръцѣтѣ крѣве пролнѣтѣ кѣстѣ съкрѣшнѣтѣ 1, рече емоу нежитѣ азѣ идѣ въ ѿлѣ[ж] главѣ мозга нѣмръцѣтѣ въ к[ѣстѣ] [съкр]ѣшнѣтѣ ѿцѣ ослѣпнѣтѣ ѿшн ѿглоушнѣтѣ 2, 3, азѣ идѣ въ ѿлѣ[ж] главѣ мозга ѿмръцѣти, зѣви съкроушити, ѣелѣости слѣмити ѿуши ѿгѣлшити ѿуи ѿслѣпити, ѿуста ѿкрѣвити, носѣ ѿгѣгнитѣ, главѣ волѣзнь днь ѿ нѣщѣ 16. Този мотив се съхранява от X в., когато е засвидетелстван върху оловни амулети, до XVII в., когато се открива в требници.**

Нежитът се реализира като зла сила, която ще наруши реда и целостта, ще разболее, ще омърси. Трябва да се обърне внимание на избрания вариант, в него нежитът се мисли по-скоро като болест на главата, а не само на венците. Вероятно това се дължи на общи балкански и южнославянски вярвания, тъй като в сръбски и хърватски *pežiti*, *pežiti* означава ‘болест в главата’ (Попов 2001: 50). Образът на нежитата присъства и във вярванията на източните и южните славяни. А К. Попконстантинов привежда паралели към българските текстове от раннохристиянски молитви на гръцки против мигрена (Попконстантинов 2006: 107). От думите на Христос в същия текст ясно личи волята на Спасителя да отдалечи болестта от усвоеното пространство и да я прати при дивото: **И рече емаѣ Іс: ѿврати се нежитѣ въ горѣ ѿ вѣниди въ елинѣ главѣ ѿ въ ѿвню, та въ все трѣпнѣтѣ ѿ прѣстрадаеѣтѣ прѣвѣди 16. Синѣтѣ божи се обръща към нежитата с думите: **вѣсѣвни нежитѣ, наѣлннѣе всакомѣ недѣгоу, зла ѣзо пакѣстлива тѣлѣ. С тях****

той го припознава като изначален за появата на всяка аномалност при човека, което още веднъж утвърждава статута му на сила, носеща нечистота и болест.

В друга апокрифна молитва против нежит е налице повтаряща се смислова доминанта на числото 7 (Поѣдѣ .ѣ. ѡпѣ .ѣ. ѡрѣхѣ .ѣ. сеѣивѣ ѡстрѣѣѣ ѡ .ѣ. свѣѣѣ носѣѣѣ ѡ срѣѣѣ ѡхѣ Миѣиѣ ѡ Гѡвриѣ ѡ рѣ ѡмѣ: гдѣ хѡѣѣѣ поѡѣѣ .ѣ. ѡгѣѣ 16) – „седем ангели”, „седем архангели”, „седем ножа”, „седем свеци”, целяща сакрализация и допълнителна гаранция за успех на битката с нежитата, тъй като числото седем е свещено както в древните религии, така и в християнството. Неслучайно в текста са втъкани и апотропеи като ножа и огъня, които наред с конкретната си функция имат и символно значение в много митологии, включително и в българската: „В народното вярване желязото има магическа способност да прогонва зли сили, демонични същества, болести” (Българска митология 1994: 117).

В друг вариант на молитвата нежитът заплашва с нарушаване целостта на Аза, засягайки двата основни центъра на живота – главата и кръвта: ѡзѣ ѣсмѣ нежитѣ. ѡзѣ ѡдѣ въ ѡлѡу глѡвѣ мѡзѣѣ ѡго ѡсмѣѣѣѣ ѡ кръвѣ ѡспѡу. Отново се използва магичната сила на числото седем в словата на архангелите Михаил и Гавриил: „Ако те намеря след седем дни, ще те посека или ще те прострелям”. Молитвата завършва с победа на свящото, тъй като нежитът моли да бъде пощаден, като обещава да напусне домашния хронотоп и да избяга в планината.

Пращането на нежитата в гората или в пустата планина показва ясното разделение на света на две – усвоен и див, чист и нечист, свой и чужд, което е характерно за цялата средновековна и традиционна мисловност на българина. Избирането на еленската глава като подходящо обиталище за болестта се мотивира с трайно утвърденото в българската култура осмисляне на елена като свещено животно – символ на космическото дърво и слънцето в древните вярвания, а по-късно вестител на Бога и образ на Сина Божи в християнството (Мичева-Пейчева 2013: 268). М. Георгиев изследва българските народни представи за болестите и обяснява подобни практики: „В случаите на контагиозно магично повлияване болестта най-често се приема за неопределено зло, което, за да се премахне от болния, трябва да се пренесе върху друг предмет” (Георгиев 1989: 106).

Проучваните молитви срещу нежит представляват своеобразно заклинание срещу болестта и злото, като в тях винаги присъства свящото и чистото в облика на различни субекти.

Друга зла сила, причиняваща болест, срещу която са насочени апокрифните молитви, е тресавицата. Според учените поп Йеремия е автор на молитвата срещу треска, която той създава, следвайки модела на разпространените във византийската литература молитви на св. Сисиний (Апокрифи 1982: 18). Според П. Пенкова седемте молитви против треска в Синайския евхологий без познати засега гръцки съответствия (44r7 – 51r10) се приписват по-късно на поп Йеремия. В тях е разработен сюжетът за разпъването на Исус Христос. (Пенкова 2015: XVIII; Пенкова, Цибранска 2003: 608). Според Л. Грашева и Д. Петканова по-вероятно е молитвата против треска с мотивите за св. Сисиний и за треските като дъщери на Ирод да е дело на поп Йеремия. Тъкмо тези мотиви се споменават в Погодиновия индекс. (Грашева 1995: 148-149; Петканова 1982: 403).

Молитви против тресавица са засвидетелствани още през X в. върху оловен амулет, в една от тях тя е наречена хѡдѣѣ въсѣхѣ ѡзѣ 4, като по този начин е определена като най-лошата болест и следователно най-голямото зло. Освен кратките текстове върху амулети, интересен е и по-обширен вариант, публикуван от В. Ягич по руски ръкопис (Ягич 1871: 104-105) и преведен на новобългарски от Д. Петканова

(Апокрифи 1982: 304-305). В този текст от едната страна на антагонистичната двойка добро – зло стои „свети велик апостол Сисиний”, а от другата – персонификациите на треската: „12 жени дълговласи – окаяно дяволско видение”. Традиционната представа за треската е аналогична на тази в апокрифната молитва, но в народните вярвания броят на тресавиците варира: „Персонификация на болестта (треска – б.м.) в образите на две, седем или дванадесет сестри...” (Българска митология 1994: 376, 377).

В средновековния текст те са назовани „окаяни дяволи”, като по този начин се отъждествяват с еманацията на нечистото и злото – Сатаната. От друга страна, тресавиците не поразяват наред, те нападат само ония, които според тях са грешни: „тоз, който сутрин се успива, не се моли на бога, не почита празници”. Нещо повече, те поемат обещание пред светците, че „там, където се чуват вашите имена, и в който род се славят вашите имена, от този род бягаме от три дни, три поприща”.

Очертава се интересна подялба на света – болестта подбира несвети хора и опорочени места, а не пристъпва там, където е на почит светостта, не влиза в чисти домове и сърца. Неслучайно и в думите на тресавиците присъства числото три, сакрализиращо самия обет със символа на Света Троица. В молитвата заедно с имената на тресавиците се разкриват и техните същностни черти. Те са описани като мъчителки, които поразяват по различен начин отделни части на човешкото тяло, и това отразява традиционната представа за болестите. Само последната – Невея, най-проклетата, е характеризирана по друг начин: тя е отсекала главата на Йоан Предтеча, тоест тя се отъждествява с християнското зло.

В същия смисъл е и написаното от М. Георгиев в книгата му „Старобългарска медицина”: „Схващането за болестта като състояние на организма е наследено от класическата древност, но то не е единствено през средните векове. И тогава е актуална първобитната идея за болестта като злотворна субстанция или зъл демон, който се вселява в тялото на страдащия в няколко разновидности: наказание от Бога за извършени прегрешения, изкупление на греха или овладяност от дявола поради несъвършенство на волята.” (Георгиев 2011: 87). В подкрепа на тази теза е и написаното от Д. Маринов: „Болестите са жени, които се намират под пряката власт на бога и той ги праща между нас, когато иска да накаже хората заради техните греховни престъпления” (Маринов 1994: 280).

Във втората подгрупа апокрифни молитвени текстове, както беше вече уточнено, са разгледани злите сили, които вредят на човека, но не представляват пряка персонификация на болестта. Тук е мястото на молитвата против уроки, за цитиране е избран текст от XV в.

Злите сили в молитвата властват над цялото социално битие – мъже, жени, деца; над цялото време – от изгрева до залеза, сумрака и вечерта, и дори над природните стихии като вятъра: *женски оуроци. и моужски оуроци. дѣтински оуроци. исхѣ сѣнцоу оуроци. ѿвѣтны оуроци. полѣдньны ѡроци въ захѣ сѣнца оуроци. вѣрны ѡроци, соумрачны оуроци. вѣтрны оуроци* 10. Този всеобхващащ образ на злото съответства на предхристиянските представи за устройството на света и мястото на опасните божества в него. В същия дух са представени и функциите на уроките: *идѣмо въ дѣ. да аще видѣмо дрѣво добро и високѡ да исхѣнѣ да аще оубъзрѣмо на гороу лѣпоу и високѡу да распѣнѣ се. да аще оубъзрѣмо въ глѣбыноу морскоу да исекнѣ. да аще оубъзрѣмо на дѣте добре и лѣпо да оувѣнѣ* 10. Те унищожават стойностното и хубавото в природата – както в неживата (високата планина, морската дълбина), така и в живата (доброто дърво и доброто дете). Неутрализирането на злите уроки се случва с намесата на Исус, който ги праща на пусто място, където псета не лаят и птици не пеят. Очевидно в тази

молитва преобладават образи и нагласи, свързани с традиционната култура, а християнизирването е само формално чрез присъствието на Исус.

Друга мисловност и други начини за тълкуване и преобразуване на света откриваме в молитвата срещу дявола, който причинява вреден дъжд, в ръкопис № 80 от сборката на НБКМ от XV - XVI в. Злата сила в нея е дяволът, който владее реките и праща буен дъжд, за да унищожи плодовете на християнския труд. Авторът обаче не развива образа на дявола, а се съсредоточава върху заклинанието срещу него, силата на което е гарантирана от най-ярките християнски символи, като се започне от Бог и св. Богородица и се стигне до 318-те свети отци от събора в Никея: **Заклинаю те діаволе Б҃гомъ живимъ истинимъ. и прѣѣтою мѣрїю Б҃цѣю Марїею обрѣченюю Іосифови. Заклинаю те діаволе всѣмъ аг҃гели еже сътвори Г҃ъ. Заклинаю те діаволе четирима уг҃лыми нѣснимъ. Заклинаю те діаволе четирима еѡ҃гсти Маѡеомъ Маркомъ Лоукою Іоаномъ подрѣжнѣшимъ нѣбо и землю. Заклинаю те діаволе великомъ градомъ Іерлѣмъ. Въ немже поучиваютьъ вси праведни. Заклинаю те діаволе двѣма на десете ап҃ломъ. Заклинаю те діаволе .сї. пр҃ркъ. Заклинаю те діаволе .мї. мѣкъ. Заклинаю те діаволе великомъ пр҃ркомъ прѣтею и кр҃тителемъ Іоаномъ. Заклинаю те діаволе .тїи. сѣи ѡ҃цъ иже въ Никей. да не инаши области на трѣдѣхъ хр҃стианскихъ. одежѣвати вѣрею злою 13.**

Молитвата е построена върху повтарящата се магична фраза: „Заклевам те, дяволе”, като тези клетви се съотнасят с различните субекти, предмети, топоси, събития, надарени със святост – ангелите, евангелистите, Йерусалим, Кръщението Господне, Възкресението Господне, кръста и т.н. Заклеването във всичко сакрално подсилва силата на словата, прави добрата магия не само устойчива, но и осветена.

В апокрифния текст срещу бяс, осмислен обаче не като болест, а като нечист дух, е изграден цялостен, последователен и разгръщащ се образ на злата сила: **всѣмъ дѣмонъ нечистъи и скѣ҃ръньни, льстивъи и многообразъни, идеже аще ѳси и от҃ънѣдоу же аще идеши: или самъ ѳси невидимъ, или животномъ видѣниемъ гавлаѣмъ сѣ, или змиѣвомъ, или звѣриномъ лицемъ, или дѣломъ ѳтеромъ видимъ, или тако огнь възгарѣмъ сѣ, или привидѣниемъ сѣ гавлаѣмъ, или гадомъ, или пѣтицеѣ, или ношѣ, глаголю, или въ винѣ пиѣмъ мнозѣ или въ ѣзи, или въ колѣзни, или на смѣхъ поощаѣмъ, или поустошѣмъ, или чары любѣ, или звѣздоуѣ, или чаромъ обрѣтателъ, или въ питанствѣ крѣви проливаѣмъ, или матежемъ творѣцъ, вестоудѣмъ, рѣвниѣмъ, неоустроѣмъ 14.**

До типичните за старобългарската литература изрази **дѣмонъ нечистъи** и **скѣ҃ръньни, вестоудѣмъ, рѣвниѣмъ, неоустроѣмъ** се нареждат типичните за народната култура описания на нечисти същества, които се явяват във вид на животно, змия, звяр, гадина, птица, а също така и като дим или огън. Хипостазите на беса се осмислят и под формата на санкционирани от християнството грехове: винопийство, магьосничество, напразен смях, кръвопролитие, подстрекаване на метежи. Мястото на беса са нечистите топоси – вода и дървета, обиталища на хтонични и нечисти същества: **или изъ моря. или изъ рѣкы, или изъ вѣгъ, или изъ дѣвѣника, или изъ локѣве, или изъ вѣта или изъ трѣстиа, или изъ дѣвѣ, или отнѣдоу же вѣмъ и не вѣмъ, отъ знаѣмъиѣхъ и незнаѣмъиѣхъ, отъ сѣмѣнѣна мѣста 14.** Важно е да се отбележи, че анализираният текст, публикуван от Б. Ангелов, М. Генов, повтаря, като значително съкращава, молитвата от Синайския евхологий на стр. 51r - 56r. Промените са в посока сближаване с представите в традиционните вярвания.

Молитвата против дявола и вещици от ръкопис № 631 НБКМ също е заклинание срещу злите сили. В нея светът отново е разделен на добър, свят и зъл, нечист. Към

положителния полюс принадлежат „всички ангели, архангел Михаил и Христовите апостоли Петър и Павел”, както и невидимото от небето. От другата страна застават „мора, вещици и дявол”. Битката се случва в най-опасното време, когато злото е най-силно – „вечер в полунощен час”, и затова победата, удържана от божественото, е гарант за тяхното изличаване от дома на божия раб: *вечерь и полънощи въ годинѣ егда море поучивають еѣа вода не течеуть ни пѣтли поюють ни ѱи лають тоѣа вси вѣси и тѣмнїе дѣхи ѿтїе ѿ мѣста сѣго ѿ хрѣма сѣго ѿ сѣ ѹетириѣ (странѣ) раба вжїа имѣ* 18. Оприличаването на дома с храм подсилва допълнително неговата придобита сакралност. Подобен е и текстът в ръкопис № 696 НБКМ.

Доминирането на Бога над нечистите сили утвърждава и молитвата на свети Архангел Михаил против мора и вещици от XVII в. Там вещицата, която е способна да направи всичко ялово и негодно, да прекъсне живота от люлката, да се превъплъти в домашни животни и така да проникне в домашното пространство, се кълне във Вишния и вишните сили. Написването на всичките ѝ имена, тяхното произнасяне служи като апотропей и там, където те се знаят, „да не влезе никакъв дявол навеки”. Изброяването на имената е и разкриване на същността на вещицата: *и рече миѡхиль архѡггль кажи ми родъ твоихъ а имѣ мора вѣ вещица гѣ вижѣса д.... .. макарила ѣ сїгана зѣ вгелѣса зѣ наврадѣлїа и живи ѿгнь ѿ пладница ї дѣтодавица...* 7.

Вероятно чрез мистичната стойност на буквите и написаното, която им се придава от древността, се смята, че вещицата ще бъде почетена, тоест не само ще се признае нейното битуване, но и ще се демонстрира уважение. Написването, а и произнасянето на всичките имена служат за умилюване на злата сила. Основни моменти от тази молитва са засвидетелствани в текст върху оловен амулет (под номер 6 в корпуса от източници), което доказва древността и широкото разпространение на този текст. Същият текст е използван от авторите на втория том на Старобългарския речник (Старобългарски речник 2009: 1300).

Битката с дявола е водещ мотив в молитвата на светите Сисин, Исидор, Симеон и Теодор. В текста се разработва мотивът за свети Сисин, който, без да иска, вкарва дявола при сестра си, тъй като злото се е трансформирало и е станало непознаваемо: *Тоѣа дїаволь сътвори се просѣно зрѣно и прилѣпи се кѡню потѣ копїто и вѣнїде въ сплѣнь* 17. Така свой проправя пътя на дявола към своето, което той омърсява. По време на гонитбата св. Сисин иска помощ от върбата, къпината, явора и маслината. Но само яворът и маслината се оказват дървета божии. Върбата и къпината застават на страната на Сатаната и затова са наказани.

Сравнителният анализ на тези образи в молитвата и в народното съзнание показва, че върбата, проклета да бъде безплодна в апокрифа, е траен символ на печал и скръб, като тези конотации са кодирани в названието „плачеща върба”. В същото време с върбови клонки хората посрещат Исус при влизането му в Йерусалим, а според А. Минчева названието на големия християнски празник Връбница е трансформация на древни пролетни празници (Минчева 1999: 106, 107). За разлика от нея къпината, свързана с дявола в текста, не притежава отрицателни конотации в народното съзнание, напротив, в Библията тя се съотнася с Дева Мария и Мойсей.

Яворът както в молитвата, така и в народните вярвания и фолклор, е признат за отгонител на нечистото. Според песните и приказките под него можеш да заспиш, без да те е страх, че ще те застигнат магии. Дървото и плодът маслина се свързват с безопасност при пътуване, което напълно се вписва с характеристиката в избрания текст. Следователно в повечето примери представите в апокрифните молитви са отражение на митоепичната народна култура.

В повествователната молитва е вплетен и епизодът с повръщането на децата на Мелентия, който има аналогии в древни религии, включително и в старогръцката. Последната санкция срещу дявола обаче е християнска, с нея завършва текстът и тя безспорно стои най-високо в йерархията на ценностите на средновековния българин: *Тогда дѣяволъ клянетъ се Осиѣне, тако ми вишнѣаго и тако ми сѣли нѣсни и тако ми .лѣ. попове иже поютъ непрестѣно на нѣси, идеже имѣ помѣ(нѣет се) мѣтва моѣ ѹетѣ се въ домѣ раба бжѣа имъ то и да не пристѣпнѣтъ ни мѣра ни вѣщица ни злѣ дхъ ѿ века и до века аминъ 17.*

В третата група апокрифни молитви присъстват зли сили, видяни като опасни животни: бясно куче, змия, червей. В молитвата против ухапване от бясно куче или вълк от Зайковския требник, публикуван от М. Цибранска-Костова и Е. Мирчева (Цибранска-Костова, Мирчева 2012), ясно е очертано пространството на светостта и това на болестотворността: *Гѣ ѿе нашъ гредѣше стѣи иѡанѣ, въ стѣжѣ горѣ. и ношаше стѣжѣ враденцѣ. да оусѣветъ стоѣе дрѣво. и срѣтоше га вѣснн пѣсн. и вѣснн влѣцн. и донде ѣмоу гла ѿ ѿца и сѣна и стѣго дхѣ. Иѡанѣ Иѡанѣ вѣзвращан се не оужасан се. нѣ дан ѹлѣкомѣ бжѣиѣ тѣло, бжѣиѣ кръвъ да падѣтъ. и да намъ ѣе на исцѣлениѣ 22. 1.*

Към първото принадлежи святата планина, св. Иван, святата брадва и святото дърво; към второто – бесните животни. Медиатори между тези два свята се оказват пресътворените Христова плът и кръв – хлябът и виното, които неутрализират злата сила. Според традиционната вяра на българите бясът е една от опасните болести, а на Песи понеделник се гони именно „лошият дух или демон, наречен бяс” (Маринов 1994: 508). Освен с християнски свещени същности, бесните животни и лошата болест в апокрифния текст може да се отгласнат от човека и с типични за народните магически ритуали апотропеи – нож и камък. Тук отново се реализира типичното за апокрифните молитви съчетание между християнски и традиционни средства – кръстът се прави с нож: *ножемиѣ ѹинѣ крѣтъ; ножъ подложи по становни каменѣ. оу полоунощиѣ. и сиѣ лѣ вѣ: рѣци 22, 1.* В други по-кратки варианти на молитвата против бясно куче основни отгонителни средства са хлябът и чистото време на ритуала, което отговаря на символното им значение в традиционната култура.

В средновековните текстове срещу змии ясно личи осмислянето им не само като вредоносни и опасни, но и като близки до злите сили. В апокрифна молитва от XV в. змията е оприличена и на огневидна тричелюстна ламя, и на лукава мишка, и на дяволско творение, тоест налице е симбиоза между древни и християнски вяравания: *змію вѣдѣщию и василиска. змію огневиднѣю. змію тричелюстнѣю. змію дрѣвовѣсходнѣю. змію ст[о]дѣлнѣю. змію ѹрѣнѣю. змію (л. 416б) триглавнѣю. змію звѣра зѣмльнаго. змію лютѣю имѣщию гадъ въ деснѣи ѹелюсти. змію пепелнѣю. и миша лѣкаваго. и скорпию въдхновеніе діаволе 12.* В друг вариант на молитвата, публикуван от Ив. Дуйчев, текстът следва византийския образец и не се откриват представите за змията, характерни за народната култура: *василанска змаа родѡи, змаа тетрахаална, змаа додекахаална, змаа лагодрома, змаа ѣхѣдна, нже нматъ въ деснои странѣ гадъ 20. 1.*

Към опасните животни, които причиняват болести, може да се причисли и митичният червей Мигрин. В апокрифните текстове той се съотнася с нежитата, но за разлика от него напада и разрушава само зъбите и челюстите на човека: *приидѣ ѹрѣвъ, имѣ ѣѣ мигринѣ изгризе ме зѡубѣ и ѹелюсти ми сакрѣши мѣлю ти се вѣко исцели ме 9.* И тук е налице отглас от древни вяравания, според които всяка болест се предизвиква от някакво зло същество. Именно чрез молитвата то може да бъде умиловитено и отгласнато от своето.

Анализът на избрани апокрифни молитви показва, че в тях са представени както образът на злото – такъв, какъвто го вижда и осмисля средновековният българин, така и начините за противодействие срещу него. Съществувайки под различна форма – като персонифицирана болест, нечисто същество, предизвикващо страдание, или опасно животно, злото винаги притежава едни и същи характеристики – болестотворност и опасност. А спасението от него не се изчерпва само с традиционните методи за лечение, а се открива в молитвите, заклинанията и баянията, които са езиков и ментален израз на диалогичната, двойствена и динамична връзка между християнството и езичеството.

ЛИТЕРАТУРА

- Ангелов 1983: *Ангелов, Б.* За книжовното дело на поп Йеремия. – В: Старобългарско книжовно наследство. С., БАН, 37-43.
- Ангелов, Генов 1922: *Ангелов, Б., М. Генов.* Стара българска литература в примери, преводи и библиография, София.
- Апокрифи 1982: Стара българска литература. Апокрифи, том 1, София.
- Беновска-Събкова 1996: *Беновска-Събкова, М.* Апокрифни мотиви и народни вярвания (“Разпускането” на мъртвите души). Българска етнология, кн. 3, 80-89.
- Бидерман 2003: *Бидерман, Х.* Речник на символите. София.
- Българска митология 1994: Българска митология. Енциклопедичен речник. София.
- Вълчанов 1998: *Вълчанов, С.* Следи от апокрифни елементи в Кирило-Методиевата традиция на средновековна България. София.
- Георгиев 1989: *Георгиев, М.* Българските народни представи за болестта. – В: Етнографски проблеми на народната духовна култура, София.
- Георгиев 2011: *Георгиев, М.* Старобългарска медицина. София.
- Грашева 1995: *Грашева, Л.* Йеремия. – В: Кирило-Методиевска енциклопедия, 2, 146-150.
- Георгиева 1983: *Георгиева, И.* Българска народна митология, София.
- Димитрова 1986: *Димитрова, Д.* Темата за произхода на злото в старобългарската апокрифна традиция. – В: Литература, общество, идеи. С., БАН, 25-47.
- Димитрова 1988: *Димитрова, Д.* Медиаторът в старобългарската апокрифна традиция и българския фолклор. – В: Медиевистика и културна антропология. С., 376-384.
- Дуйчев 1954: *Дуйчев, И.* Апокрифни формули заклинания против болести и страдания – В: Естествознанието в Средновековна България, София.
- Етнография на България 1985: Етнография на България, том 3, София.
- Маринов 1994: *Маринов, Д.* Народна вяра и религиозни народни обичаи. София.
- Милтенова 1985: *Милтенова, А.* Неофициалната книжнина през XIII век в контекста на идейните и литературните тенденции на епохата. – В: Търновската книжовна школа. 4. С., БАН, 102-114.
- Минчева 1999: *Минчева, А.* Неделна цветна – връвница. – Старобългарска литература, кн. 31.
- Мичева-Пейчева 2013: *Мичева-Пейчева, К.* Сблъсъкът на чистотата и нечистотата в българската култура и език, София.
- Наумов 1980: *Наумов, А.* Апокрифите в системата на старите славянски литератури. – *Palaeobulgarica*, кн. 2, 71-74.
- Овчаров 1998: *Овчаров, Н.* Няколко слабо известни апокрифни молитви от 1497/1498 г. – В: Българска етнология, кн. 3-4, 81-88.

- Панайотов 2003: *Панайотов, В.* Апокрифна молитва, включваща съня на Богородица. - В: Глж бина књижная. Шумен, 254-256.
- Пенкова 2015: *Пенкова, П.* Речник-индекс на Синайския евхологий. Увод. Електронно издание www.abcdar.com
- Пенкова, Цибранска 2003: *Пенкова, П., М. Цибранска.* Синайски евхологий. – В: Кирило-Методиевска енциклопедия, 3, 604-614.
- Петканова 1976: *Петканова, Д.* Фолклорът в апокрифните молитви – В: Български фолклор, кн. 2.
- Петканова 1985: *Петканова, Д.* Апокрифи. – В: Кирило-Методиевска енциклопедия, 1, 89-91.
- Петканова 1991: *Петканова, Д.* Апокрифни мотиви в творчеството на Климент Охридски. – Кирило-Методиевски студии, 8, 11-21.
- Петканова 1992: *Петканова, Д.* Апокрифни молитви. – В: Старобългарска литература. Енциклопедичен речник. С., 39-40.
- Петканова 2001: *Петканова, Д.* Апокрифните лечебни молитви – В: Старобългаристика, кн. 3, 61-85.
- Попконстантинов, Константинова 1988: *Константинов, К., В. Константинова.* За два оловни амулета с апокрифни молитви от X в. – В: Палеославистика и епиграфика. В памет на проф. Ив. Гълъбов, Велико Търново, 28-35.
- Попконстантинов 2002: *Попконстантинов К.* Оловен амулет с апокрифен текст от Варненския музей. – В: Търновска книжовна школа. Т. 7, Велико Търново, 283-286.
- Попконстантинов 2004: *Попконстантинов К.* Два оловни амулета от X в. против тресавици. – В: Сборник в чест на проф. д-р Ангел Давидов послучай 70-годишнината му, Велико Търново, 469-476.
- Попконстантинов 2006: *Попконстантинов К.* нежитѣ нѣдѣше от ѹрѣмнаго морѣ. – В: Българска филологическа медиевистика. Научни изследвания в чест на проф. Ив. Харалампиев, Велико Търново, 99-108.
- Попов 2001: *Попов, Б.* Табуистични названия в българския език. Автореферат., София.
- Старобългарски речник 2009: Старобългарски речник. Т. 2, София.
- Цибранска-Костова, Мирчева 2012: *Цибранска-Костова М., Е. Мирчева.* Зайковски требник от XIV век. Изследване и текст. София, 384 с.
- Цонев 1923: *Цонев, Б.* Опис на славянските ръкописи в Софийската народна библиотека, София.
- Шнитер 1989: *Шнитер, М.* Жанрово-стилистична характеристика на апокрифните молитви, включени в състава на требниците. – В: Втори международен конгрес по българистика. Доклади 23. Млади българисти, София, 285-291.
- Шнитер 2001: *Шнитер, М.* Молитва и магия, София, 168 с.
- Ягич 1871: *Ягич, В.* Исторія сръбско-хорватской литературы, Казань.
- Яцимирски 1913: *Яцимирский А. И.* К истории ложных молитв в южнославянской письменности. – Известия ОРЯС, т. 18, кн. 3, 1-102; кн. 4, 16-126

1. Молитва против нежит върху оловен амулет от X–XI в., публикувана от К. Попконстантинов

гн: ѿѿ хѣ нѣ оделѣ
 нежитѣ нѣдѣше от ѹ-
 рѣмнаго морѣ н сѣрѣте

нсоу н реуе емѡ камо нде
онѣ же руе ндж въ ѹловѣ-
кж мозга нсрѣцатѣ крѣве
пролилатѣ костн сѣкрж-
шнтѣ н реуе емоу закл-
ннаж те нежнтѣ да не
ндеши въ ѹловѣкж нѣ нде-
ши въ псто мѣсто н... ж о-
браштѣшид....
еленж....ѣнѣн вънндѣ-
ши в главѣ нхѣ
н тѣмѣ мозгѣ нсрѣ-
уеши н костн сѣкрж-
шншн жнлѣ сѣрѣ-
еши тн во трѣплатѣ въ-
сакѣ ѡзѡ ндн н нен обрѡ-
....с...въ вѣкѣ до ѡготова-
наго дне сждѣ на егѡ ѡко-
н сѡ бога сѣдѡштаго на
прѣстолѣ херѡвнмѣсц-
ѣ егѡ же трепешѣ вндн-
ма н невндима тѣ же
пауе оубон сѡ ѡ емж-
же слава въ вѣка а-
мннѣ

2. Молитва против нежит върху оловен амулет от X в., публикувана от К. Попконстантинов, В. Попконстантинова

Лицева част:

сѣхѡдѡщѣ ісоу отѣ ѡ... о н[евесе]
[хѡ]дѡшоу же нежнтѣ сѣр[ѣ]те ісѣ і реуе
емоу камо ндеши нежнтѣ ре-
уе емоу нежнтѣ азѣ ідж въ ѹлв[ж]
главж мозга нсрѣцатѣ въ к[остн]
[сѣкр]оушнтѣ ѡці ослѣпнтѣ оуши
оглоушнтѣ і реуе емоу о[в]раті с[-] въ
...ж горж і въ еленж главж н въ

Обратна страна:

[овѣ]нж тѣ во естѣ трѣпѣ-
лнвѣ нѣнѣ н прнсно

ен вѣ вѣкы вѣкомѣ ам[ннѣ]

іс хс нѣка

Новобългарски текст: Когато слезе Исус от седмото небе... (и) като ходеше нежитът среща Исус и Исус му рече: къде отиваш нежите? Каза му нежитът: аз отивам в човешката глава, мозъка да изпия, в костите – да разруша, очите да ослепа, ушите да оглуша. И каза му Исус върни се в ... гора и в еленовата глава и в овнешката, защото той (еленът, овенът) е търпелив, сега и винаги и во веки веков. Амин, Исус Христос побеждава.

3. Молитва против нежит върху оловен амулет от X в., публикувана от К. Попконстантинов, В. Попконстантинова

Лицева част:

г[оспод]н: О[с]ѣ х[рист]ѣ н[н]к[а] оделѣ нежитѣ ндѣше отѣ урѣмѣнаго морѣ н сѣрѣте нс[оу]с[оу] н реуе емоѣ камо нде онѣ же р[е]уе ндѣ вѣ уловѣкѣ мозга нсѣрѣцѣтѣ крѣве пронаѣтѣ костн сѣкрѣшнѣтѣ н реуе емоу закланнаѣ тѣ не[жн]те да не ндѣшн вѣ уловѣк[ѣ] нѣ ндѣшн вѣ пѣ[с]то мѣсто ...ж оврашнѣши ... ел[е]н[ж] ... ѣнѣн вѣннѣшн в главы нхѣ

Обратна:

н тѣмѣ мозгѣ нсѣрѣуеши н к[о]стн сѣкрѣшнѣн жнлѣ скрѣшиши ти бо трѣпѣтѣ вѣсѣкѣ ѡзѡ нлн нне овра...с.вѣ вѣкы да ѡготованаго дне сѣдѣ на е[г]о ѡбон сѡ вог[а] сѣдѣштаго на прѣстолѣ херѡвнѣсѣѣ его же трѣпѣштѣ вѣднѣмѣ н невиднѣмѣ ты же пауе ѡбон сѡ в[ог]а еможе слава вѣ вѣка а[м]ннѣ

Новобългарски текст: А. Господи Боже Христе, победи. Нежитът идваше от Червено море и среща Исус и рече му Исус: къде отиваш; той нежитът каза: отивам в човека мозъка му да изпия, кръвта му да пролея, костите да строша. И рече му Исус: Заклинам те, нежите, да не отиваш в човека, но да отидеш в пусто мястода намериш елена... и да влезеш в техните глави. Б. и на тях мозъка да изпиеш, костите да строшиш, жилите да скъсаш, защото те търпят всякакви болести. Иди и не се връщай във вековете до приготвения ден за съд срещу него, бой се от Бога, седящ на престола херувимски, от него се бои всичко видимо и невидимо, ти най-много се бои от Бога, нему слава във вековете амин.

4. Молитва против тресавица върху оловен амулет от X в., публикувана от К. Попконстантинов

Текст:

А. Закланнаѣ

тѣ трѣсавн-

цѣ словесем-

ѣ вѣжмѣ юбон

сѣ аѣга Мн-

Б. ханѣ Гав-

рнлѧ хѡѣд.-
шн ѣсн вѣсѣ-
хѣ ѧзѣ

Новобългарски текст: Заклинам те, тресавице, от словото Божие (със словото Божие). Бой се (уплаши се) от архангела Михаила и Гаврила. По-лоша си от всички болести (недъзи).

5. Молитва против тресавица върху оловен амулет от X в., публикувана от К. Попконстантинов

А. вѣжн трѧс-
ѧвнѣ отѣ сѣго
ѡловѣка г[оспо]дѣ т-
ѧ прогоннѣ
вѣжн трѧс-
ѧвнѣ отѣ сѣго
ѡловѣка тоѡ рѣ-
ѡ г[оспо]дѣ тѧ прог-
оннѣ вѣжн

Б. трѧсѧвн-
ѣ отѣ сѣго
ѡловѣка г[оспо]дѣ
тѧ прогонн-
ѣ

Новобългарски текст: Бягай, тресавице, от този човек. Господ те прогони. Бягай, тресавице, от този човек. Казано е: Господ те прогони. Бягай, тресавице, от този човек. Господ те прогони.

6. Молитва срещу вещица върху оловен амулет от X–XI в., публикувана от К. Попконстантинов

А. глагола же вѣщница дрѣвѣ плод-
внѣ н рече мнѧнѣ архнстратн-
ѣ аще мнѣ повѣлн менѣ сннѣ

Б. мамонтѧн. постнѣн н клѡхѣ сѧ емѡ
н рече мнѣ тако мнѣ мнѧннѣнѣ
высокиѡ а вѣщница во вѣка [а]мнѣ

7. Молитва срещу вещица в сб. 273 НБКМ от XVII в., публикувана от К. Попконстантинов

50a

глаголаше вещица азъ

азъ древо плодовието

50b

искореневаю юность же-

ньскѣю свефѣ и ненавѣ-

сть женьскѣю надвигъ-

нѣ и прикляжѣ се и зах-

ождѣ ѹловекѣ тако и ко-

кошѣ тако голѣвица

ако змѣа азъ ѣдо...

51б

и рече миѡхиль архангѣль

кажи ми родъ твоихъ дѣ

иже мѡра бѣ вещица гѣ

виѣсѣа д.... .. макарила ѣ

сигана сѣ егѣлѣсѣа зѣ

наврадѣлиа и живи

огнь ѣ пладница ї

детодавица.....

8. Молитва срещу нежит от XV в., публикувана от Н. Овчаров

молитва ѿ нежита (л. 410).

адама има нежит и предаде го ѿ евѣге [ѣ]вѣга, [ѡловѣ] морѣ, морѣ вѣлна, вѣлни пенѣ. пени кра[ѣм], краи пѣскѣ пѣськѣ травѣ, трава рѣсе, вѣсѣавѣшь слѣнце и ѣсьшы. тако да исъшетъ нежитъ на раба бѣжи им[ѣ] р[ѣкѣ]. въ имѣ ѡца и сѣна и сѣаго дѣха. и нѣна и присно и въ веки века. аминь.

Новобългарски текст: Адам има нежит и предаде го на Евга, Евга – на оловото, оловото на морето, морето – на вълните, вълните – на пените, пените – на бреговете, бреговете – на пясъка, пясъкът – на тревата, тревата – на росата, възсия слънцето и [я] изсуши. Така да изсъхне нежита на раба Божи (речи името). В името на Отца и Сина и Светия Дух. И днес, и винаги, и във веки веков. Амин.

9. Молитва срещу червея Мигрин от XV в., публикувана от Н. Овчаров

молитва за зѣви гризецѣмѣ ѹрьвѣ мигриноѣ (л. 410б).

Ѣ има ѡца аминь и сѣна аминь и сѣаго дѣха. аминь. седѣше петръ на камень мраморень и вѣше вѣржень и приде на немѣ хѣ (л. 411) и рѣ емѣ рабе бѣжи петре, поутѣ еси вѣржень. и рѣ емѣ

рабѣ бѣжи петръ. гѣи. прииде урѣвъ, имѣ еѣ мигринѣ изгризе ме зѣубе и чѣлюсти ми сакрѣши мѣлю
ти се вѣко исцели ме. и запрете гѣ. урѣвъ мигриноу и на томѣ уа з[д]равѣ вѣ рабѣ бѣжи. петръ
тако да исцелее рабѣ бѣжи им[ѣ] р[ѣккѣ]. въ имѣ ѿца аминѣ, и сѣна аминѣ и сѣаго дѣа аминѣ (л.
411б) и оуети еѣ три пѣти на глава. и зави оу керосано платно да носитѣ на врѣхѣ главе и
исцелееѣтъ.

Новобългарски текст: В името на Отца, амин. И Сина, амин. И Светия Дух,
амин. Седеше Петър на камък мраморен и беше угрижен. И дойде при него Христос и
рече му: „Рабе Божи Петре, защо си угрижен?” И рече му раб Божи Петър: „Господи,
дойде червей, името му е Мигрин, изгриза ми зъбите и челюстите ми съкруши. Моля ти
се, владико, изцели ме!” И забрани Господ на червея Мигрин и в тоз час здрав беше раб
Божи Петър. Така да се изцели раб Божи (речи името). В името на Отца, амин. И Сина,
амин. И Светия Дух, амин. И прочети му (молитвата) три пъти на главата. И завий
(главата) в керосано платно, да носи на върха на главата и ще изцелее.

10. Молитва срещу уроки от XV в., публикувана от Н. Овчаров

млтѣ ѿ оуроци (л. 411б).

въ имѣ ѿца и сѣна и сѣаго дѣа. идеше їс хс и сретѣше его оуроци. и глѣше имѣ камо
идѣте оуроци и рекоше къ нѣмоу идѣмо въ дѣ. да аще видѣмо дрѣво добро и високо да
исхѣнетѣ да (л. 412) аще оуззримѣ на гороу лѣпоу и високоу да распанет се. да аще оуззримѣ
въ глѣбыноу морскоу да исекнѣ. да аще оуззримѣ на дѣте добре и лѣпо да оувѣнѣ. и рѣ имѣ їс.
да не идете тамо нѣ идѣте въ землю еѣ съжнѣ. и дѣ дѣтищѣ мѣлаѣ колакъ не пѣует се и тоу
прѣкываите женски оуроци. и моужски оуроци. дѣтински оуроци. исхѣ слнцоу оуроци ѿвѣнѣ
оуроци. полѣднѣны (л. 412б) ѣроци въ захѣ слнца оуроци. вѣрныи ѣроци, соумрачнѣи оуроци.
вѣтрѣныи оуроци. Разыдѣте се оуроци. и растанте еѣ оуроци. ѿ раба бѣжи им[ѣ] р[ѣккѣ]. тако
плѣнѣ по земли. тако пѣна по водѣ. тако терско сѣме по землю сканете оуроци. тако листѣ ѿ
дрѣвѣса ѿтидѣте оуроци и дѣ же пѣли не поють. и ѣы не лаят. поидѣте въ поустѣ (л. 413)
гори и дѣ мт.. идѣте тоу своеѣмоу прѣкываите до кончѣнѣ вѣка аминѣ.

Новобългарски текст: В името на Отца и Сина и Светия Дух. Вървеше Исус
Христос и го срещнаха уроците. И говореше им: „Къде отивате уроци?” И рекоха му:
„Отиваме в дома. И ако видиме дърво добро и високо да изсъхне! И ако съзреме
планина хубава и висока – да се разпадне! И ако се вземе в дълбината морска – да
пресъхне! И ако се вземе в дете, добро и хубаво – да увехне!” И рече им Исус: „Да не
ходите там, но да идете в земята на 15 сажена, и където на детище младо колак се не
пече. И там пребивавайте женски уроци, и мъжки уроци, детински уроци, от изгрев
слънце уроци, обедни уроци, полудневни уроци, на залез слънце уроци, вечерни уроци,
сумрачни уроци, междучасовни уроци, вятърни уроци. Разпръснете се, уроци, и
разсейте се, уроци, от раба Божи (речи името). Като пепел по земята, като пѣна по
водата, като терско семе се разпръснете, уроци. Като листа от дървесата си отидете,
уроци, и (там) където петли не пѣят и псета не лаят. Вървете в пустите планини и
където мт (?) идете. Там по своему пребивавайте до края на вековете, амин.”

11. Молитва срещу бяс от XV в., публикувана от Н. Овчаров

мѣтва ѿ бѣса (л. 414б).

пиши на хлѣбъ прѣснѣ словеса сѣа да изѣзѣ ѹлѣке ко не можеть ѿ зла да дѣа. прѣ
слѣнца. въ прѣви ѹа понѣ и въ срѣѣ и въ пѣкъ пиши сице на хлѣбъ.

ѡ. г. б. ф. і. сї. к. р.

ѡ. н. ѡ. к. і. н. с.

т. ѡ. с. д. і. с. п. р.

іс. ѡ. м. і. исцѣлїнїтъ.

Новобългарски текст: Пиши на хляб пресен тези словеса, за да излезе (бесът) от човека, който не може от злото да диша. Преди слънце, в първия час на понеделник, и в сряда, и в петък, пиши същото на хляб.

ѡ. г. б. ф. і. сї. к. р.

ѡ. н. ѡ. к. і. н. с.

т. ѡ. с. д. і. с. п. р.

іс. ѡ. м. і. Ще изцелее.

12. Молитва срещу змия от XV в., публикувана от Н. Овчаров

ѡ ѿ зм [іе] (л. 414б). Преди заглавието в полето е нарисован кръст с формулата іс. хс нн ка.

въ имѣ ѡца. и сѣа. и стѣго. дѣа. азъ пѣлъ изѣ и коѣа го ки знаменїе (л. 415) азъ прѣви
мѣта на стѣѣ апѣи и хѣѣ. плавающѣ ми въ морѣ къ странамъ сицѣлїнскымъ. къ островѣ
приближив се. изыдоше вси. ис кораба. изыдо же и азъ еже съврати на огньѣ ешменїа. нѣкаа
соуха и ѡтѣс изышѣши. Зміа ѡ топлоти. оуспѣхнѣ ме въ деснѣю рѣкѣ и вѣрѣси се ѡ неї. (л.
415б) азъ же сїю ѡтрѣсь пакость же ни єдинѣ прїемѣ ѡ неѣ. въ сѣнь прѣложих се. пришѣ аггѣль
гнѣ Гавріиль възгласи ме глѣ павле раке гнѣ встани. и разврьзи книгѣ сїю. и вѣрѣшеши въ
неї писанїе глѣющее. не о 'диноѣ стражѣущїи. нѣ о монѣхѣ. заклиная рѣды звѣремъ
прѣсмикающим се по земли. въ га (л. 416) нашего іѹ хѣ. и въ прѣстоль єго высокы и въ
огньѣю рѣкѣ исхѣдѣшю изспѣножїа. га нашего іѹ хѣ. и въ мнѣжѣст[в]ѣ аггѣль. и змію
врѣдѣшю и василиска. змію огневиднѣю. змію триѣлюстнѣю. змію дрѣвовѣсхѣднѣю. змію
ст[о]дѣклнѣю. змію ѹрнѣю. змію (л. 416б) триглавнѣю. змію звѣра земельнаго. змію лютѣю
имѣшю гадъ въ деснѣи ѹелюсти. змію пепелнѣю. и миша лѣкаваго. и скорпїю въдѣхновенїе
діаволѣ. и дѣ же приспѣеть стѣго апѣа мѣтва. и прѣтїе бѣѣ. кон любѣ бѣ тѣ звѣрь оуѣдшїѣ
тѣ ѹа да змрѣ вѣрѣжѣни же да исцѣлѣеть. мѣтва ми прѣтїе бѣѣ (л. 417) и стѣго. апѣа павла.
аминь. аминь. аминь. прочѣ на вѣю ѹистою напои волѣщи. а ацѣ ли є далѣѣ волѣщи. а ти
напои повѣдаваго и неѣвѣзѣрна и неподвижима.

Новобългарски текст: В името на Отца и Сина и Светия Дух. Аз, Павел, така и когато ... знамение. Аз, с първо място между светите апостоли, днес раб и на апостолите и Христов. Когато плавах в морето към страните сицилийски, към острова се приближих. Всички слязоха от кораба. Слязох и аз, за да събера за огъня ешмения някаква суха. И от топлината оттам изскочи змия. Клъвна ме в дясната ръка и се овеси

на нея. Аз отхвърлих тази пакост от себе си и нищо не приех от нея. В сън потънах. Дойде ангел Господен Гавриил и възкликна, говорейки: „Павле, рабе Господен, стани и разтвори тази книга. И намери в нея писанието, говорещо не за един страдающий, а за мнозина. Заклинам породите на зверовете, пълзящи по земята. В Господа наш Иисус Христос, и в престола Му висок, и в огнената река, изтичаща от подножието на Господа наш Иисус Христос, и в множеството ангели. Заклинам и змията, която вреди, и василиска, и змията облаковидна, змията огневидна, змията тричелюстна, змията, лазеща по дърветата, змията стоделна, змията черна, змията триглава, змията, която е земен звяр, змията люта, имаща отрова в дясната челюст, змията пепелна, и мишката лукава, и скорпиона, който е вдъхновение дяволско!” И където успее молитвата на апостол Павел и от Пречистата Богородица, който и да бъде този хапещ звяр, този час да умре! Увреденият пък да се изцели от молитвата ми към Пречистата Богородица и от светия апостол Павел. Амин, амин, амин. Прочети над вода чиста и напой боледуващия. Ако ли е далече боледуващия, ти напои този, който носи вестта. И необозрима и неподвижна.

13. Молитва против дявола, който причинява вреден дъжд, от ръкопис № 80 /308/ НБКМ от XV - XVI в., публикувана от Б. Ангелов, М. Генов

Мѣтва ѿ злаго дѣжа да се ѹтѣтъ на георгіѣвъ днь. и на възнесеніѣ гнѣ. на съшествіѣ стѣго Дѣа. да се ѹтѣтъ на ѹетирѣи странѣ села по трицѣ.

Гѣ помолим се. Попѣ. Въ истинѣ достойно и праведно лѣпно Гмѣ нашѣимъ Іѣ Хмѣ. поставляемъ Мѣхѣила Ярѣагѣла. да стрѣжетъ рѣкъ воднѣх да дѣаволь не иматъ области надъ ними. Гдѣ прииде клетвою великою. съ Отцѣмъ и съ стѣмъ Дѣомъ іако да дѣавола ѹтѣрдитъ ѿ рѣкъ воднѣхъ. стѣю Троицѣю. іако да не иматъ области на трѣдѣхъ хрѣтианскихъ одежѣвати бѣрею Заклинаю те дѣаволе Бѣомъ живимъ истиннимъ. и прѣѹтою мѣтрѣю Бѣѣю Марѣю обрѣченою Іосифови. Заклинаю те дѣаволе всѣмъ агѣли еже сътвори Гѣ. Заклинаю те дѣаволе ѹетирѣи ѹгълѣмъ нѣснимъ. Заклинаю те дѣаволе ѹетирѣи еѣгѣсти Мѣфеомъ Маркомъ Лоѹкою Іоаномъ подрѣжнеѣимъ нѣо и землю. Заклинаю те дѣаволе великомъ градомъ Іѣрѣмъ. Въ немже поѹиваютъ всѣи праведни. Заклинаю те дѣаволе двѣма на десѣте апѣломъ. Заклинаю те дѣаволе .ѣѣ. прѣрѣкъ. Заклинаю те дѣаволе .мѣ. мѣкъ. Заклинаю те дѣаволе великъ[м] прѣрѣко прдѣю и крѣтителемъ Іоаномъ. Заклинаю те дѣаволе .тѣи. стѣи оѣъ иже въ Никѣи. да не имаши области на трѣдѣхъ хрѣтианскихъ. одежѣвати бѣрею злою. Заклинаю те дѣаволе дѣ-мѣи рѣками. Фисонъ. Гѣонъ. Тигръ. Ѣфратъ. обѣходѣшимъ въсоѹ въселеною. да не имаши области на трѣдѣхъ хрѣтианскихъ. Заклинаю те дѣаволе агѣлы арѣагѣы гѣ нашего Іѣ Ха. Заклинаю те дѣаволе крѣщеніемъ гѣѣимъ. Заклинаю те дѣаволе въскрѣніемъ лазарѣвимъ. Заклинаю те дѣаволе цѣѣтоносѣмъ Гѣ нашего Іѣ Ха Заклинаю те дѣаволе въскрѣніемъ гѣимъ. Заклинаю те стѣимъ еѣго на нѣса възнесеніемъ. Заклинаю те дѣаволе бѣолѣпнимъ еѣго прѣображеніемъ. Заклинаю те дѣаволо ѹтѣнаго и животворѣщаго крѣта. да не имаши власти избѣити житѣ хрѣтианскихъ нѣвъ. Заклинаю те дѣаволе Ѣѣдрахѣмъ и Мисахѣмъ и Яѣденаго. Заклинаю те дѣаволе двѣма стѣилома еже сътвори Гѣ. слѣнце днѣви а лѹнѹ ноѣи. да не имаши власти потопити житѣ хрѣтианскихъ нѣвъ. Заклинаю те дѣаволе хѣрѣвимомъ и сѣрафимомъ Іѣ Хмѣ Гмѣ Нашимъ пѣніемъ немѣлѣнимъ. съ ними же и нашъ гласъ да прѣѣтъ бѣдетъ прилѣжаніемъ и исповѣданіемъ. въсѣгда и нѣна и присно и въ вѣкы вѣкомъ.

Новобългарски текст: Молитва противъ врѣденъ дъждъ. – Да се чете на Георгиев-денъ, на Възнесение Господне, на Св. Духъ Да се чете въ четиретѣ краища на селото по три пѣти.

Да се помолимъ на Господа! Попѣтъ: „Наистина достойно, праведно и хубаво Архангелъ Михаилъ биде поставенъ отъ Господа нашъ Исусъ Христосъ да пази рѣкитѣ, та дяволътъ да нѣма никаква власть надъ тѣхъ Господъ дойде съ велика клетва съ Отца и Св. Духъ да отблъсне чрѣзъ Св. Троица дявола отъ рѣкитѣ, за да нѣма той власть надъ християнския трудъ, унищожавайки го съ буенъ дъждъ.

Заклевамъ те, дяволе, въ живия истиненъ Богъ и въ прѣчистата Му майка, Богородица Мария, сгодена за Иосифа. Заклевамъ те, дяволе, въ всички ангели, които направи Господъ. Заклевамъ те, дяволе, въ четиретѣ небесни жгла. Заклевамъ те, дяволе, въ четиретѣ евангелисти: Матей, Марко, Лука, Иоанъ, които крѣпятъ небето и земята. Заклевамъ те, дяволе, въ великия градъ Иерусалимъ, въ който почиватъ всички праведни. Заклевамъ те, дяволе, въ дванадесеттѣ апостоли. Заклевамъ те, дяволе, въ 16-тѣ пророка. Заклевамъ те, дяволе, въ 40-тѣ мѣченици. Заклевамъ те, дяволе, въ великия пророкъ Прѣдтеча и Кръстителъ Иоанъ. Заклевамъ те, дяволе, въ 318-тѣ свети отци, които бѣха събрани въ Никей – да нѣмашъ никаква власть надъ християнския трудъ, унищожавайки го съ буенъ дъждъ. Заклевамъ те, дяволе, въ 4-тѣ рѣки: Фисонъ, Гионъ, Тигръ и Ефратъ, които протичатъ по цѣлата вселенна – да нѣмашъ власть надъ християнския трудъ. Заклевамъ те, дяволе, въ ангелитѣ и архангелитѣ на нашия Господъ И(сусъ) Христосъ. Заклевамъ те, дяволе, въ кръщението Господне. Заклевамъ те, дяволе, въ възкресението на Лазаря. Заклевамъ те, дяволе, въ Цвѣтоносието (Врѣбница) на Господа нашъ И(сусъ) Христосъ. Заклевамъ те, дяволе, въ възкресението Господне. Заклевамъ те, дяволе, въ светото Негово възнесение на небесата. Заклевамъ те, дяволе, въ Неговото благолѣпно прѣображение. Заклевамъ те, дяволе, въ силата на честния и животворящъ кръстъ – да нѣмашъ власть да унищожавашъ житата въ християнскитѣ ниви. Заклевамъ те, дяволе, въ Сидрахъ, Мисахъ и Авденаго. Заклевамъ те, дяволе, въ двѣтѣ свѣтила, които направи Господъ: дневното слънце и нощната луна – да нѣмашъ власть да наводнявашъ житата въ християнскитѣ ниви. Заклевамъ те, дяволе, въ херувимитѣ и серафимитѣ на Господа нашъ И(сусъ) Христосъ и въ тѣхното неумолкаемое пѣние, къмъ което нека бѣде приетъ и нашия гласъ съ прилежание и изповѣдание сега, винаги и прѣзъ вѣчни вѣкове.

14. Заклинание срещу бяс, зъл дух, вселен в човек, публикувано от Б. Ангелов, М. Генов

Заклинание надъ вѣсноуѣщиили сѧ.

Заклинаѣ тѧ зѣлѣны наумѣльниѣ, хоуѣлѣны наумѣльниѣ, отъврѣженѣи и самодѣлѣльниѣ лѣжавѣи; заклѣнаѣ тѧ съврѣженѣи отъ вѣшьнѣмѧ свѣтълости и въ тѣмѣж глабѣнѣи низведенѣи за горѣдѣсть; заклѣнаѣ тѧ и всѣхъ съпадѣшѣж твоѣхъ силѣж; заклѣнаѣ тѧ, доуше зѣлѣи, богомѣ саваотомѣ и всѣмѣ воинѣствомѣ, ангелѣи божии и аѣанѣилѣмѣ, богомѣ всѣдрѣжитѣлѣмѣ, изиди, отиди. Заклинаѣ тѧ богомѣ, сътворѣшиимѣ всѧуѣскаѧ, и свѣтъиимѣ доухоуѣи и ѣдиноуѣдѣиимѣ ѣгоуѣ сыномѣ, оуѣбѣи сѧ, вѣѣжи, отъѣтъѣи, отиди,

всѣакъ демонъ неустѣи и сквѣрънѣи, льстивѣи и многообразнѣи, идеже аще ѣси и отънѣдоу же аще идеши: или самъ ѣси невидимъ, или животнѣмъ видѣнѣемъ гавлаа сѣ, или змиѣвомъ, или звѣриноу лицевъ, или дѣломъ ѣтеромъ видимъ, или тако огнь възгарѣа сѣ, или привидѣнѣемъ сѣ гавлаа, или гадомъ, или пѣтицѣхъ, или ношѣхъ, глагола, или въ винѣ пиѣмъ мнозѣ или въ ѣзи, или въ болѣзни, или на смѣхъ поощаа, или поустошѣнъ, или чары любѣ, или звѣздоурицѣ, или чаромъ обрѣтателъ, или въ пиянствѣ крѣви проливаа, или мѣтежемъ творѣцѣ, бестоудѣнъ, рѣвнивѣ, неоустроѣнъ, съ лоуноу прѣмѣнаа сѣ и съ врѣменѣмъ ѣтеромъ прѣврацаа сѣ, или на оутрѣнѣхъ, или на полоуднѣ, или полоунощи, или изъ моря. или изъ рѣкы, или изъ врѣмъ, или изъ дрѣвеника, или изъ локѣе, или изъ блатѣ или изъ трѣстиа, или изъ дрѣва, или отнѣдоу же вѣмъ и не вѣмъ, отъ знаѣмѣихъ и незнаѣмѣихъ, отъ сжѣмѣна мѣста — отлѣчи сѣ и отъдѣли, оустѣди сѣ образа образованааго, оукои сѣ въплѣщѣнааго бога, не оутѣи сѣ въ равѣ божии сѣмъ, иво жъзлъ желѣзѣнъ и печь огнѣна и трѣторѣ и зжѣты скръжѣтѣниѣ жидѣтъ тебѣ; оукои сѣ и бѣжи, не възврати сѣ ни ѣдинъ, ни съ инѣми зѣлѣиими доухъ неустѣиими на непроходѣнѣхъ же зѣмѣхъ и на безводѣнѣхъ, на неже уловѣкъ не живѣтъ.

Новобългарски текст: Заклинание на прихванати отъ бѣсъ.

Заклевамъ те, зѣлъ началѣче, позорѣнъ началѣче, отхвѣрленъ и лукавъ смутителю; заклевамъ те, свалений отъ високитѣ свѣтлости и хвѣрленъ за гордостъ въ тѣмата на бездната; заклевамъ те, тебѣ и цѣлата твоя паднала сила; заклевамъ те, зѣлъ душе, въ Бога Саваота и цѣлото му воинство, въ ангелитѣ Божии и въ Атанаила, въ Бога Вседържителя, излѣзъ, махни се! Заклевамъ те въ Бога, който е сздалъ всичко, и въ Светия Духъ, и въ едникия неговъ Синъ, бой се, бѣгай, махни се, върви, ти нечистъ и мръсенъ, измамливъ, многообразенъ демоне, кждѣто и да си и отъ кждѣто и да идешъ; било че си невидимъ, или пѣкъ че се явавашъ като видѣние подъ образъ на животно, змия или звѣрь, било че си видимъ като димъ, или пѣкъ пламтишъ като пламѣкъ, или се явавашъ като привидѣние, като нѣкоя гадъ, или птица, или пѣкъ като гласъ, който говори нощно врѣме, или пѣкъ въ изобилно изпито вино, или въ напасти, или въ болести, или пѣкъ като смѣхоподскоросникъ, или като обитателъ на пустошѣта, или като любителъ на омаи, или като звѣздогадѣтелъ, или като изобрѣтателъ на магии, или като пиянъ крѣвникъ, или подскоросникъ на бунтове, безсраменъ, ревнивъ, непостояненъ, който се мѣнишъ на луна и понѣкога, или утрина, или на пладне, или въ полунощъ излизашъ изъ море, или изъ рѣка, или изъ брѣгове, или изъ дрѣвникъ, или изъ локва, или изъ блато, или изъ трѣстъ, или изъ дърво, или откждѣто зная и не зная, отъ познати и непознати, отъ съмнителни мѣста — отлѣчи се, отдалечи се, засрами се отъ лицето на богообразния, побой се отъ въплотения Богъ, не се крий въ тоя рабъ Божи, защото желѣзенъ жезълъ, и огнена печь, и тартаръ, и скърцѣне на зжѣти очаква; бой се и бѣгай, не се връщай нито самъ, нито съ други зли, нечисти духове — нито дори на непроходима и безводна земя, на която човѣкъ не живѣе.

15. Молитви против нежит от ръкопис № 273 /297/ НБКМ от XVII в., публикувани от Б. Ангелов, М. Генов

Нежитѣ са неѣ спѣе. Пѣтирие слепи видеше его безногѣ гонише его безрогѣ еше его безѣжа свежаше его безножа заклаше его. и безѣ огниа испекоше его и безѣсть изедоше его изиде нежитѣ ѿ кѣтени ва мѣо и ва кожѣ и в валаси и такоѣ рѣтага. тако соль ѿ водѣ и тако ѿ рака вѣѣа вѣегда и нна и присноо и вавекѣ векомѣ аминѣ.

Новобългарски текст: Нежит падна от небето. Слѣпитѣ пастири го видѣха, безѣ крака го гонѣха, безѣ рѣцѣ го уловиха, безѣ вѣже го вързаха, безѣ ножѣ го заклаха, безѣ огнѣ го изпекоха, безѣ уста го изедоха. Отиде нежитѣ отъ коститѣ въ месото и въ кожата, и въ коситѣ и се разтопи, като соль въ вода. Тѣй и отъ Божия рабѣ, винаги, сега и прѣзѣ вѣковѣтѣ. Аминѣ.

Адамѣ имаше нежитѣ и прѣдаѣ га еѣе еѣва оловѣ. олово. морѣ. морѣ. пѣкѣ пѣакѣ. краю. краи. травѣ. трава. рѣе. роса слѣнцѣ и вѣна слѣнце. и їсаше роса а нежит погине ѿ рака вѣѣа. Вѣегда нна и присно и ва вѣкѣ векомѣ аминѣ.

Новобългарски текст: Адам имаше нежитѣ и го прѣдаде на Ева, Ева – на оловото, оловото – на морето, морето – на пѣсѣка, пѣсѣкѣтѣ – на брѣга, брѣгѣтѣ – на трѣвата, трѣвата – на росата, росата – на слѣнцето. И изгрѣ слѣнцето, и изсуши росата, а нежитѣ загина отъ Божия рабѣ винаги, сега и въ вѣчни вѣкове. Аминѣ.

Гѣа мѣтва ѿ нежита пиши на олово, и положи на главѣ.

Хѣ бѣ, възложиѣ рѣкѣ свою на главѣ адама раѣа. адамѣ же вѣсть здравѣ ѿтѣго ѣа зѣравѣ непоболе ни главою своєю. въ имѣ ѿца и сѣна и стѣго дѣха. и нна и прѣно. и въ вѣкѣ векомѣ аминѣ.

Новобългарски текст: Тая молитва противъ нежитѣ напиши на олово и сложи на главата.

Христе Боже, когато Ти възложи рѣката си върху Адамовата глава въ рая, Адамѣ оздравѣ тутакси и оттогазѣ глава го не заболѣ. Въ името на Отца и Светия Дух, сега, винаги и прѣзѣ вѣчни вѣкове.

16. Молитви против нежит, от ръкопис № 622 (265) НБКМ от XVII в., публикувани от Б. Цонев

(л. 133б): Мѣтви ѿ проклѣтаго нежита :

Сѣхѣдѣиш Ісѣ ѿ сѣдѣаго нѣе съ гѣтоваго жилища своего ѣ сѣте нежита ѣ рѣе ѣмѣ хѣ: гѣе идѣши нежитѣ. и рѣе ѣмѣ нежитѣ: азѣ ѣдѣ въ ѣлѣ глаѣвѣ мозѣгѣ ѣсмѣцати, зѣви сѣкроѣшити, ѣелѣости слѣмити оѣши ѣглѣшити оѣи ѣслѣпити, оѣста оѣкрѣвити, нѣсъ оѣгѣгнитѣ, глаѣе волѣзѣнѣ днѣ ѣ нѣщѣ. "И рѣе ѣмѣ Ісѣ: ѿвѣрати се нежитѣ въ гѣрѣ ѣ вѣниди въ ѣлинѣ глаѣвѣ ѣ въ ѣвнѣю, та бѣ все трѣпитѣ ѣ прѣстрѣдаѣтѣ тѣ прѣвѣди ѣ пожѣ донѣже нѣо ѣ зѣмѣа сконѣѣѣтѣ се. оѣвоѣ се ѣа сѣдѣаго на прѣстолѣ хѣрѣвѣмѣсѣе, донѣже прѣидѣтѣ сѣдити всеѣ вѣселѣнѣи. "И тѣвѣ бѣсовѣни нежитѣ, наѣелѣнѣѣе всакомѣ недѣгоѣ, заклѣнаѣо тѣ, нежитѣ, ѣтиди ѿ раѣа вѣѣа ѣмѣ въ имѣ ѿца и сѣна и стѣго :—

"Идеше нежитъ и полъ нежита и срете его а҃рагль Гавриль и выпроси его: где идѣши, нежитѣ, и полъ нежита и ѹетвертъ нежита. и рече, ги что ни свѣрацаѣши ѿ глави ѹлѹе да не възлѣмъ въ главоу ѹлѹю истлѣти ѣмъ моз҃гъ и ѡчи изврѣтети. "И рече ѣмъ а҃рагль азъ ви заклинаю вѣликимъ именѣмъ бж҃іею. "Ѹстані се ѿ раба бж҃іа імѣ. того бо ѣ дръжава оца и сѣна и ст҃го дха, бѣ видѣ іако звѣздоу исходоуѣшъ изъ мора и рѣкы прѣсѣшаше (л. 133б–134) ви||а' ве нежитъ, билъ ве главе волѣзнь днѣ и ноцѣ. Олишав же іс и выпроси Михайла и Гаврила что вѣе и реветъ. "И рече азъ ѣсмь нежитъ. азъ идѣ въ ѹлѹю главѣ моз҃га его исмръцати и крѣвь испію и рече ѣмъ іс. заклинаю те азъ, нежитѣ, иди въ пѣстою горѣ и вниди въ ѣленію главѣ и въ ѡвнѹ да кости его сътрешъ и моз҃га его изѣшъ Ѹстані се ѿ раба бж҃а імѣ. въ імѣ оца и сѣна ∴

Хс истини бѣ ншъ възложи рѣкѣ на главѣ а҃дамовѣ. "Адамъ не боле главою ни нежитомъ ни полъ нежита ни ѹетверѣта ѹестъ нежита. Тако и сѣ рабъ бж҃и імѣ да не волитъ нежитомъ, ни полъ нежита въ імѣ ѡца и сѣна и ∴

Поидѣ .з. апль .з. а҃рхгль .з. севивъ ѡстрѣце и .з. свѣще носѣце и срете ихъ Михайль и Гавриль и рѣ імѣ: где хощете поити .з. аггль. ѡни же рекоше: (л. 135) идемъ нежита исѣши и съ свѣщами иждѣши и крѣвь изъ ѡчию истревити рабѣ бж҃ію імѣ всеѣа и ннѣа и рѣно ∴

Тѣи бѣ ншъ извѣдѣ апли свое ѿ сѣхаго мора идѣшимъ же имъ въ стѣи градъ видѣше ѹлѣа на пѣти мѡвима лѡте и гла: ги а сын что. ѡнъ же ѡвѣщавъ рече. имать волѣзнь нежита съхѡдеца на сѣни ѹлѣскіе іакоже съниде роса юрмонска на врадѹ "Яроню, тако и сѣа волѣзнь носима вѣтроу да ѣѣа прилѣзѣт се или въ ноци или въ дни заоутра или веуѣрь нападающе вѣдѹ творитъ. Тоѣа гла Филиппъ. въ імѣ оца и сѣна и ст҃го дха тебѣ рече проклѣти нежитѣ творе вѣдѣ ѹлѣѣ сѣмъ, ѡиди скоро ѿ ѹлѣа сѣго, иди въ пѣстиню зѣ хѡу прѣстоѣѣшъ како смѣлъ ѣси прикоснѣти се тѣари бж҃іе или пѡвнѣ бы Кайнъ рѣвнивомъ хс прогонитъ те, нежитѣ, съ всеми стѣни ∴

Бѣ ншъ ісѣ хѣ запрѣти нежитѣ іакоже запрѣти дхѡмъ стѣмъ лѣтеца аггла разоршѣаго испрѡвръгша вѣсе съзѣаніе его. призри на раба твоего імѣ ѡдрѣжецаго волѣзнію неѹиствоу, запрѣти глѣхѡмъ нежитѣ изити ѿ глави ѿ ѡчию и повѣли ги разорити вѣсе волѣзнь. Повелѣ же гѣ Козме и Даміѣанѡу глѣхаго нежита прѡгнати не възвратити се къ съзѣанію сѣмъ бж҃ію ни моз҃га исмръцати ни ѡчи ѡслѣпити оутверди главѣ ѣмъ мѣитвами бѣце и вѣсѣхъ стѣихъ твоѣ ∴

Заклинаю те, нежитѣ, стою бѣцею и стимъ "Іоаніномъ крѣтителемъ .вѣ. апла и всеми нѣниими силѣми херѡвѣмъ и сѣрафімъ, стѣни аггль (л. 136) Михайломъ Гавриломъ, о҃уриломъ, Рафаиломъ и вѣсеми стѣми прѣпѡвѣними. Заклинаю те, нежитѣ, да не хѡдиши въ ѹлѣки, нь иди въ горѣ и вниди въ ѣленію главѣ и въ ѡвнѹ тѣ прѣвоуди до з҃готованнаго дне великаго сѣда, дондѣже прійдѣтъ хс хѡтеи соудити всѣи въселеннѣи и тѣвѣ, вѣсѡвни нежитѣ, наѹелниѹе всакомъ недѣгоу о҃вѡи се бѣ сѣдѣцаго на прѣстоле херѡвѣмѣсѣмъ. Заклинаю те, нежитѣ вѣгомъ саваѡфѡ .м. мнѣи, Ѹстані се ѿ раба бж҃іа імѣ ѡиди ѿ нѣго и не възвращаи се ктомуу, іако гнѣа ю дръжава ѡца и сѣна ∴

Заклинаю те, нежитѣ, послѣшай мѣтви сѣе о҃вѡи се бѣ творѣца вѣсѣ ѣгоже послѣшаѣтъ вѣтроу и морѣ, зѣмла и звѣри, скѡти и гѣди, птици, аггльи а҃рагльи власти и вѣси зѣмльни дѣмѡни. Бѣзньи о҃жѣсаѡт се, и всѣкъ ѣзѣи о҃жѣсаѣт се и трѣпѣѣтѣ. Что стоиши зла ѣзо пакѡстлива тѣлѣ, ѡиди ѡстѣпи ѿ глави ѹлѣу сѣмъ рабѣ бж҃ію імѣ въ імѣ ѡца ∴

Поклѡн'шѸ въ сѣи цркви нѣже крѣви пролей, нѣже оумрѣти сътвори ѿиди ѿ нѣго, не съкри се въ нѣ, ни напрезаи врѣдовнихъ жѣль, ни гноѣ събѣри, нѣ иди ѿнѣдѣже ѣси пришь. Въ имѣ ѿца и сѣна и сѣго дѣха :—

Нежитѣ съ нѣе спадѣ, пастѣрѣе слѣпи видѣвше ѣго, безъ ногѸ гонѣше ѣго и безъ рѣкѸ ѣше ѣго, безъ южа свѣзаше ѣго, безъ нѡжа заклѣше ѣго. Изидѣ нежитѣ ѿ кости въ мѣса и ѿ мѣса на влѣси и тако рѣстай се ѣко сѡль въ водѣ въ имѣ ѿца и сѣна :—

Бѣ іс и сѣага бѣа и сѣи "Іоаннѣ крѣтителѣ и ѡкрѣтохѸ члѣка и въпрѡсихѸ: члѣче, чѣто ти бѣ. и рече, гѣ невелѣ чѣто ми се рѡдило ѡвракъ или сѣдракъ. "Явѣе посла гѣ оученика Симона и нѡжѣ ѣмоу даде и свое верѣствѣе, и рече ѣмоу: иди и прѣрежи корѣнѣе нежитѣ въ имѣ ѡца и сѣна и сѣго дѣха и нѣа и прѣно :—

"Ядѣамъ имѣе нежитѣ. "Иди "Ядѣамъ и дасть "Еве, "Ева ѡловѸ, ѡлово мѡрѸ, мѡре влѣнамъ, влѣни крѣви, крѣи пѣскѸ, пѣсокѣ траве, трава росе, рѡса слѣнцѸ. Слѣнце всѣѣавшѸ ѣсѣше рѡса. Тако да исѣх'нетѣ нежитѣ ѿ раба вѣжѣа, въ имѣ ѡца и сѣна и сѣго дѣха и нѣа и прѣно и въ вѣкѣи вѣкѣо :—

17. Молитва срещу дявол от ръкопис № 631 (102) НБКМ от XVII в., публикувана от Б. Цонев

Мѣтва сѣго Сисѣна Исѣора и Симеона и ѡеѡра.

Въ имѣ ѡца и сѣго дѣха ѣко вѣстъ воинѣ ѣкоже сѣи Сисѣнѣ и Симеонѣ Исидѡрѣ иже многимѣ всѣемѣ ѡделѣваше ѣ асирѣанѡмѣ .бѣ. измѣителѣномѣ. Егдаже бѣше .бѣ. пѣ землю аравискон изидѡше сѣи на лѡвъ и ѣавѣ се Сисѣну аѣглѣ гѣнѣ и рече емѸ. иди къ сѣстрѣ свое Мѣенѣти, ѣе рѡдила ѣе синѡве и дѣнавалѣ възелѣ. Нѣа мѣадо отрѡче имѣть и хѡщѣть и неѡ дѣнаволѣ хѡщѣть оузѣть нѣ да не сътвори лѡвѣца дѣнаволѸ и тѡмѸ прогонѣлѣ и всѣемѣ дѣнаволѣ. Тогда сѣи Сисѣнѣ оустрѣмѣи се иди къ сѣстрѣ свое Мѣленѣти и ти бѣше сътвориѣла слѣпѣ мраморѣнѣ и ѡковѣла го бе гѡвѡзде излѣга го ѡлово и закова мѣдинѣи и вѣла бе вѣрашно за 5 летѣ и дѣе ѡтрокѡвѣици на слѣжѣе сѣвѣ. Егда приближи се сѣи Сисѣнѣ къ слѣпѸ и вѣнезапѸ и вѣи вѣра велиѣка и зѣма и рече сѣи Сисѣнѣ. сѣстро моѣа, Мѣленѣтиѣ. ѡвѣрѣзѣи ми да вѣнѣдѸ понеже вѣра велиѣа слѣчаѣтѣи мѣ. И рече Мѣлетѣиѣа. не смею ти ѡвѣрѣзѣи бѣратѣ мои понеже имѣть мѣадо ѡтроче и вою се ѿ дѣнавола. И рече сѣи Сисѣнѣ. не вѡи се азѣ емѣ лѡвецѣ дѣнаволѸ тѡмѸ прогонѣитѣлѣ. Мѣлетѣиѣа слѣша глѣа его ѡвѣрѣе емѸ слѣпѣ. Тѡѣа дѣнаволѣ сътвори се прѡсѣно зѣрно и прилѣпи се кѡню потѣ копѣито и вѣнѣде въ слѣпѣ. Тѡѣа вѣстъ въ полѣнѡщи Мѣленѣтиѣа ѡсѣзѣавшѣи ѡтроче своѣ (рече) ѡ бѣратѣ его мѡрѣтво и вѣзѣпи гласѡмѣ велиѣемѣ глѣюци бѣратѣ мои Сисѣнѣ ѣко ти рѣкѡхѣи такѡ ми вѣи. Тѡѣа сѣи Сисѣнѣ всѣе на кѡнѣ свои ѣкоже пламенѣ дѣхѣше врага гонѣща ѡвѣрѣте вѣрѣко бѣжи (и рече) видѣ ли врага вѣжѣща ѡтроче носѣща она бе видѣла и рѣе не вѣдѣхѣ. Тогда сѣи Сисѣнѣ прѡкле га цѣветѣ да имѣашѣ а плодѣ да немѣашѣ. И паки ѡвѣрѣте кѣпина и рече видѣ ли врага вѣжѣща ѡтроче носѣща она бе видѣла и рече не вѣдѣхѣ. Тогда сѣи Сисѣнѣ прѡкле а кѣпинѡ, да сѣи члѣкѸ на прѣпетѣе а сѣвѣ на прѡклѣтѣе де ти корѣнѣи тѸ и вѣрѣхѣ. И паки ѡвѣрѣте авѡрѣ дрѣво вѣжѣе (и рече) ѣавѡрѣе, видѣ ли врага вѣжѣща ѡтрѡче носѣща она бе видѣла и рече видѣхѣи и рѣе сѣи Сисѣнѣ да сѣи вѣлѣено, ѣавѡрѣе, да сѣи въ цѣрѣвахѣи клѣпѣло да прѡзовѣешѣи правѣдѣника на сѣпенѣе а грѣшникѣи на поѣаанѣе. И паки ѡвѣрѣте маслѣина дрѣво вѣжѣе

маслино (реуе) не виде ли врага вежѣща ѿтроуе носѣща она ве видела и реуе видехъ понѣри се въ море съ рѣбами морскими (и реуе стѣ Гисинъ маслино, да си вѣвена ѿ црѣкѣ и члѣкъ на исцеление) Тогда стѣ Гисинъ сътвори мѣтва къ гѣ и вѣвѣже вѣицѣ въ море и излеуе врага на сѣхо и науѣти его вѣти и мѣуѣти глѣщи дажѣ ми дѣти сестрени мои Мелен'тини и зел'хи и реуе стѣ Гисинъ живѣ гѣ бѣ мой на нѣси и на земли не има те пѣстити, дѣаволѣ, не изнѣиши из рѣки моеѣ дон'деже не дѣтъ дѣти Мелен'тини. И реуе дѣаволь изель ги самѣ. И реуе извѣлюи ми мѣко матер'но своѣ, еже еси сисалъ млѣъ да азъ вѣлюамъ дѣти оупорѣраше се дѣаволь. Тогда стѣ Гисинъ, мѣтѣсъ сътвори къ гѣ глѣще ги ꙗко хѣ оуслиши рѣва твоего дѣи да прослѣвлю те рѣвъ твоѣ дѣаволь да посрамѣи те и вѣсна мѣко матер'но своѣ. Посрами се дѣаволь и оукрѣтише се сили его и извѣлюа ѿ синове Мелен'тини. И реуе стѣ Гисинъ живѣ гѣ бѣ мой на нѣси и на земли, не има те пѣстити дѣаволѣ, не излезешъ изъ рѣки моеѣ аще не кльнеши се идеже мѣтва моѣ уетѣтъ се име моѣ помѣнѣтъ ме, тѣ не можѣтъ принѣти мора ни веицица ни дѣаволь. Тогда дѣаволь кльнѣтъ се Гисинѣ, такѣ ми вишнѣаго и такѣ ми сили нѣсни и такѣ ми .мѣ. поповѣ иже поютъ непрѣстѣно на нѣси, идеже име помѣ(нѣет се) мѣтва моѣ уетѣ се въ домѣ раба вѣжѣа ѣмъ то и да не пристѣпѣтъ ни мора ни веицица ни злѣ дѣхъ ѿ века и до века аминѣ.

18. Молитва срещу мора и веицица от ръкопис № 631 (102) НБКМ от XVII в., публикувана от Б. Цонев

Мѣтва стѣ Гисина и Симона и Гидора и Фѣдора

Въ име ѿца и сѣна и свѣтаго дѣха. Стѣ Гисинъ прѣъ дѣвери раба вѣжѣа ѣмъ копѣемъ (се) подпрѣлъ, мѣуемъ се прѣпо(исиль) мѣрамъ и веицицамъ и вѣсакѣ рѣкъ вѣламъ и вѣлицицамъ назѣромъ темже вѣзвѣ вѣси агѣли съ нѣъ агѣль Михѣилъ, апѣли хѣви Петра и Павла. Приидѣ ѿ нѣсъ невѣдѣимъ и прогонѣше ѿ мѣста сѣго море и веицица и ѿ дѣавола вѣсѣки члѣ: вѣуѣръ и полѣнощи въ годинѣ егда море поуѣвѣають еѣа вода не тѣуѣтъ ни пѣтли поютъ ни ѣли лаютъ тоѣа вѣси вѣси и тѣмнѣ дѣхѣ ѿтѣе ѿ мѣста сѣго ѿ хрѣма сѣго ѿ сѣ чѣтири (странѣ) рѣва вѣжѣа ѣмъ зде несть вѣмъ мѣсто, зде .д. вѣлици зде .кѣ. апѣла зде ѿ рѣки и прѣвѣстѣла и вѣраницѣ рѣва вѣжѣа ѣмъ въ име ѿца и сѣна и стѣ дѣха .:~:~:

Крѣтъ хрѣтианомъ оупованѣе. Крѣтъ ѿчѣанѣ спѣсъ. Крѣтъ вѣзрѣваѣ пристѣанище. Крѣтъ неѣдѣгѣющѣи вѣрагѣ.... вѣсѣуѣни крѣте хѣвъ помѣли покрѣи и сѣхрѣни ги вѣ ꙗко хѣ рѣва вѣжѣа ѣмъ ѿ злѣ дѣха и ѿ злѣ члѣка и ѿ злѣ находа.

Я се именѣ гѣна члѣслѣ .б.кѣ. еже хи имѣтъ и нѣсѣтъ члѣкъ съ совою чѣто ѿ вѣсѣкоѣ злѣ извѣвлѣнѣ вѣдѣтъ:

Вѣлѣстъ сѣла слѣво живѣтъ мѣтъ лѣви мѣдрѣсъ ѿ сѣторѣ, пандѣкратѣръ параклѣтъ.... бѣ трѣица неразѣделима црѣ нѣдѣ вѣсѣми црѣи ѿ вѣсѣхъ вѣли ги исцѣли и зашѣти крѣвѣ крѣилъ своѣю агѣлѣскѣю раба вѣжѣа ѣмъ ѿ рѣки ѿ море и ѿ веицицѣ и вѣпѣицѣ и ѿ плаѣницѣ и ѿ махѣлъ и ѿ глѣ и ѿ клини и ѿ нежѣтъ и ѿ неѣради и ѿ дѣна еже имѣтъ рѣ нѣ е нѣкти въ глѣве или въ сѣци члѣкъ тоѣмъ въ име ѿца и сѣна....

19. Молитва срещу дявол от ръкопис № 646 НБКМ от XVIII в., публикувана от Б. Цонев

л. 61: Мѡтѡва ѡ проклѣтаго дѣвола и сѡтанѡ:

”Ѣтиди проклѣта сѡтано ѡ васѣхъ .Ѧ. ѡгли хѣла сѣго мѣста ѡ сѣго лѡжа зѣ рабѣ бжїю Никѣтѣ — покланѣет се и спит и хѡшетъ зѣ аггѣли прѣверми прѣдѣстоѡтъ ѡ васѣхъ горъ елѣѡнски держѣше палици ѡгнѣ ѡгонѣше касакѣ злѡкѣ ѡ ѡла сѣна и лѡжа сѣго возвѣ и возгласѣ апѡстола Петра и Павла да проклѣнетъ морѣ и вѣщици и дѣвола и васѣ неприятели и нечїстїе дѣхи и ва васѣ вѣчѣрїе и полѣнощи еѣа ни ѡци лаѡтъ ни петли пеѡтъ тогѣда ти проклѣта, сѡтано, пакѡстъ да не сѡтворишъ рабѣ своѣмѣ Никѣтѣ — но иди вѣ своѣ грозѣство, проклїнаю те со ѡцѣм стѣмѣ дѣхѡмѣ и нинѣ и прѣно...

20. Молитви срещу змия, публикувани от Ив. Дуйчев

1. М(о)л(н)тва стѣго ап(о)с(то)ла Павла ѡт змїе Рилски ръкопис № 42 от XVI – XVII в.

Въ нмѣ ѡца и сѣна и стѣго дѣха. нногѣда гоннтѣль, н(ы)нѣ же ѡ(ь)стнынъ сѣсоудѣ. нзыдохъ ѡт ѡбѣтѣлнїца моего въ Ѣнклїю и сѣгра(ма)ждѣшѣ мнѣ соѡхѣ розгы, и абїе ехїдна нзышѣдшїи оѡсѣбноу мѣ въ десноѡю роѡкѣ и ѡбѣсн се. азъ же нмѣе въ сѣвѣ снлѣ стѣго дѣха и сїю ѡттрѣсѣ въ рождѣнїи пламѣнь и сѣжена бѣсѣ въса до конца. и ннї едннѣ же пакѡстѣ прїем ѡт оѡсѣбновѣнїа еїе. въ сѣнѣ прѣложнѣх се и прншѣд архаггѣль велнкын Мнханѣ и възгласн мѣ глїе: Савле, Савле, вѣстанн и вѣспрїмнн сїю кнїгоѡ. и ѡбрѣцѣшн слово напнсано снѣе глїѡце: заклиннаѡ вас бѣвшнхъ .ѡе. (?) и половннѣ родѡвѣ звѣрн плѣзѡющнхъ по землн въ в(о)га сѣтворшаго н(е)во и землїю и морѣ и въ непоклѣбнмын прѣстоѡль. змїа пакѡстнаго, заклиннаѡ те въ рѣкѣ ѡгнѣноу, таже нсхѡднтѣ ѡт подножїа ногѣ г(оспо)днїю, и в(о)гоѡ и сп(а)соѡ нашѣмѣ Іѡ Хоѡ и въ нїеговѣхъ бѣсплѣтннхъ аггѣль. и васнлнска змїа родѡм, змїа тетрахалнна, змїа додекахалнна, змїа лагодрома, змїа ехїдна, нже нмѣтъ въ деснон стѣнѣ таѣ цїо лнѣо ацѣ оѡцѣстѣ нѣмоцнѣо емѣ ѡжнїтн, ецѣ ж(е) .кѣ. родѣ, свѣлкѣ. ндеж(е) постнгнѣтъ вѣрнаго и стѣго ап(о)с(то)ла м(о)л(н)тва и запрѣцѣнїе сїе въ кон абїе ѡасѣ оѡхѡпавшїа змїа оѡмрѣтъ. ѡлѣкѣ же оѡцѣзвѣлнѣ ѡт нїе жнѣвъ ѡѡдѣтъ въ славѣ ѡцѣ и сѣноѡ и стѣмѣ дѣхоѡ. н(ы)нѣ и пр(н)сно и въ вѣк(н).

Новобългарски текст: Заклинение на апостол Павел против змия

В името някога гонител, а сега почетен съд. Излязох от моето живелище в Сицилия и като събирах сухи пръчки, веднага се яви ехидна, ухапа ме на дясната ръка и се провеси Унесох се в сън, яви се ... архангел Михаил, обърна се към мене и рече: „Савле, Савле, стани и вземи тази хартия. Там ще намериш написано слово, което гласи така: Заклевам ви 905 и половина родове звярове, пълзящи по земята, — змия пакостна, заклинам те в огнената река, , и змия василиск по род, змия тетрахалина, змия додекахалина, змия лагодрома, змия ехидна, която има на дясната страна отрова, с която ако нещо бъде ухапано, не може да остане живо, — както и 24 рода влечуги, да ги постигне клетвата и тази запрета, та змията, щом ухапе, веднага да умре, а човекът, който е ухапан от нея, да остане жив”.

2. М(о)л(н)тва стѣго Павла ѡт змїе ръкопис № 6 (99) НБКМ от 1479 г.

Яще когѡ ѡсекнетъ ꙗко(о)баеѣтъ снѣѣ творити: да прннесет се блюдо ново и сътворит се въ блюдо крстъ съ всеи послѣдованиѣи крста, и да напишет се троп(арь) сы около крста около. въздвижъ Мѡисѣи на стѣлѣи нещѣленѣи въсь до конца, и да омиеѣ се сѣнною водою новомесѣною аще ѡбреѣѣтъ се. аще ли ни, а ти вѣзми ѹнстѡ вѡдѡ и ѡмиѣи блюдо въсь и да испиѣѣ ѡгрнзѣни змиѣю аще блнзѡ ис(тъ). аще ли ни да испиѣѣи ѡшен лекованѣи.

Новобългарски текст: Заклинание на апостол Павел против змия

Ако (змия) ухапе някого, той трябва да стори така: да донесе ново блюдо, да направи в блюдото кръст заедно с цялото последование на кръста и да напише този тропар около кръста: да се издигне Мойсей, цял, на стълба за изцеление. Да се омие със светена вода новомесечна, ако се намери. Ако ли не (се намери), да се вземе чиста вода, да се омие цялото блюдо и ако ухапаният от змия е наблизо, да я изпие. Ако ли не е (наблизо), да я изпие онзи, който дири лечение.

3. М(о)л(н)тва:

Въ нмѣ ѡца и сѣна и стѣго дѣха. нногда гонител(ь), н(ы)нѣ ѹстнѣи съсѣдѣ. нзндох ... ѡт ѡвнталнца моѣгѡ въ Енклиѣи и съграмаждѡш ли сѡхн розгѣи и авѣи ехидна нзѡшѣдши ѡт топлотн, ѡсекнѡ ме въ дѣснѡ рѹкѹ и ѡбесн се. аз же нмѣи въ себе силѡ стѣго дѣха сѣи ѡттрес въ рождѣнѣи пламеннѣи, и съжежена быс въсь до конца. и ни еднѡ ж(ѣ) пакѡстѣи приѣх ѡт ѡсекновѣнѣи ѡѣ. въ сѣнѣи прѣложнѣи се и прншѣд архѣгѣлѣи велнкѣи Мнхалѣи, възгласн ме гѣи: Савле, Павле, вѣстанн и вѣспрнми сѣи кннѣи и ѡбреѣѣши слово написанно снѣѣи гѣиѣи: заклиннаю вас .ѣѣ. и половнѡ рѡдѡвѣи, звѣрѣи плѡзѡѹще по землѣи въ в(ѡг)а сътворѡшаго н(ѣ)во и землѣи и морѣи и въ непоколѣбнѣи егѡ прѣстол. змиѡ пакѡстнаго (ѡфѣи тѡн блѡптѡнта), заклиннаю те въ рекѡ ѡгнѣнѡ, тѡж(ѣ) нсхѡдѣи ѡт подножѣи ногѡ г(ѡспѡд)нѡ и в(ѡг)ѡ и сп(а)сѡ нашѣи Іѹ Хѡ и въторѡ [?] вѣспѣтнѣи агѣлѣи и василѣиска змиѡ Рѡдѡи (тѡн βασιλίσκος σράκοντα τὸν γεννᾶιον), змиѡ тетрахалина (ѡфѣи τετραχάλινον), змиѡ додекахалина (ѡфѣи τὸν δωδεκαχάλινον), змиѡ лагѡдрома (ѡфѣи λαγοδρομόνα), змиѡ двоѣи на десѣте главнѣи, змиѡ ѡгнѣнѡвиднаго, змиѡ вранѡвѣи(а)наго (ѡфѣи τὸν коракоειδῆ), змиѡ дѡвоѡвѣсхѡднаго (ѡфѣи τὸν δεινδροαναβάτην), змиѡ стрѣлѣнѡ, змиѡ пѣпелнѣи, змиѡ ехиднѡ, нж(ѣ) нмѣи въ дѣснѡи стрѣннѣи гѡдѣи, ѹто люѡ аще ѡѣстѣи, немѡщнѡ ис(тъ) емѡ жнѣи. еѣе ж(ѣ) .ѣѣ. рѡдѣи свѡлакѣи (τὰς εἰκοσι τέσσαρας γενεὰς τοῦ ἀσπιδόγυου), ндеж(ѣ) постнѣиет вѣрнаго и стѣгѡ ап(ѡ)с(тѡ)ла м(ѡ)л(н)тва и запрѣѣнѣи въ кон авѣи ѹс ѡхѡпнѣиш ѡмрѣи, ѹ(ѣ)л(ѡ)в(ѣ)кѣи же ѡѡзвѣиѣи ѡт нѣи жнѣи вѣдѣи въ славѡ ѡца и сѣна и стѣгѡ дѣха и н(ы)на и прнсно и въ вѣкѣи вѣкѡи аминн.

Новобългарски текст: В името, някога гонител, сега почетен съд. Излязох от моето жилище в Сицилия, и като събирах сухи съчки, веднага се яви ехидна от топлината, ухапа ме в дясната ръка и се провеси. Аз обаче като имах в себе си силата на светия дух, отърсих я в пламъка от съчките, тя изгоря напълно, и аз не понесох никаква пакост от нейното ухапване. Унесох се в сън, дойде архангел Михаил, обърна се към мене и ми каза: „Савле, Павле, стани, вземи тази хартия и ще намериш (там) написано слово, което гласи така: Заклинам ви, 65 и половина рода зверове, които пълзят по земята, змия пакостна, заклинам те в огнената река, , – змия василиск по род, змия тетрахалина, змия додекахалина, змия лагододрома, змия дванадесетоголова, змия огневидна, змия врановидна, змия, що се качва по дърветата, змия стреляща, змия пепелна, змия ехидна, която има на дясната страна отрова, та като ухапе нещо – то не може повече да живее. Още и 24-те родове влечуги, които да

постигне молитвата и запрещението – когато змия ухапе човек, веднага да умре, а човекът, който бъде ухапан от нея, да остане жив, амин.

20. Молитви срещу бясно куче от XVI – XVII в., публикувани от Ив. Дуйчев

1. Ё бѣсноу псѣ кого оуѣстѣ, напишы на хлѣбѣ киселѣ или на посворѣ [просфорѣ?]. днѣ днѣ, даѣ. и дан нѣвѣстѣ колеѣомѣ.

Новобългарски текст: Когато бясно куче ухапе някого, напиши на кисел хляб или на просфора: Диза диза, даза, – и дай на болния да го изяде.

2. Сна слова ѿт бѣса напиши на хлѣбѣ прѣсень бѣсоленъ и дай ѣмѣ да нѣдѣтъ прѣжде слнѣца въ ѹѣ(твѣртѣ)кѣ, та да виднѣшъ дарѣ б(о)жы:

л. г. о. ѣ. и. ф. и. г.

о. е. ф. п. г. р. и. а.

д. е. з. ѣ. с. а. д. ѡ.

р. к. а. д. ч. л. а. л.

ф. оо. м. е. г. р. е.

ѣ. л. е. ѡ. ѡ. с. г.

с. п. р. щ. а. л. и. ѣ.

д. и. е. ѡ. д. ѣ. о.

ѡ. (д). д. :~ :~

Новобългарски текст: Напиши тези слова против бяс върху пресен безсолен хляб и му го дай да го изяде преди (изгрев) слънце, за да видиш дара божи:

л. г. о. ѣ. и. ф. и. г.

о. е. ф. п. г. р. и. а.

д. е. з. ѣ. с. а. д. ѡ.

р. к. а. д. ч. л. а. л.

ф. оо. м. е. г. р. е.

ѣ. л. е. ѡ. ѡ. с. г.

с. п. р. щ. а. л. и. ѣ.

д. и. е. ѡ. д. ѣ. о.

ѡ. (д). д. :~ :~

3. Сне ѿт бѣсно ѡѣ и ѿт свѣра напиши на прѣсень хлѣбѣ на корѣ да нѣдѣтъ прѣжде слнѣца въ нѣд(ѣ)лю сѣа слова:

згоѣскронакн. кннфн. ѡѣстнн. адѡзѣѣадѣѡ кавпѡфѡмепрзлеоркала і ѡ дсодѣиѣс:

Новобългарски текст: Напиши това против бясно куче и звяр върху кора от пресен хляб, да изяде в неделя преди (изгрев) слънце тези думи:

згоѣскронакн. кннфн. ѡѣстнн. адѡзѣѣадѣѡ кавпѡфѡмепрзлеоркала і ѡ дсодѣиѣс:

4. Молитва ѿт бѣснаа псаа

Написати на прѣсень кроуѣхъ въ прѣвоу соуѣ(отоу) и вътороу прѣдѣ слнѣцем г(оспод)оу помолнѣ се. Ъъ хѣс. ѡвѣрнѣс. дѣвѣрнѣс вѣрнѣс дѣкарнѡнѣс мѣндѡуѣгѣс лнѣс сѣсѣ грегѣрнѣсонѣ. дѣка прѣскѣнѣ

доуланкъ кен'де. кате кеуланъ. паде оудадан. авоусамонъ. наврисъ пр'еска доувансъ кенъдедоу
пенде статн авосамонъ: гѣ хъ минъ.

а г о ф к р ѿ н а к

і н а ф н е ф с т р

н а д е з з е а д ф

п о л ѣ ѿ д і к р л

л е о і к н р к а а

е ф д е ф о с д

и оузмн ножъ ѿтр'ѣжн да нде и да грнзе репеа сельнаго.

Новобългарски текст: Да се напише върху прясна кора (хляб) през първата събота и на втората пред (изгрев) слънце да се помолим на господа. Врис хас, чаврис, девриса вран декарион мндугасе мене се сесе грегарион. Дука прескен дулик кенде. Кате кеулан. Паде удадан. Авусамон. Наврис преска дувлис кендеду пенде стати авосамон.

а. г. о. ф. к. р. ѿ. н. а. к.

і. и. а. ф. и. е. ф. с. т. р.

и. а. д. е. з. з. е. а. д. ф.

п. о. л. ѣ. ѿ. д. і. к. р. л.

л. е. о. і. к. и. р. к. а. а.

е. ф. д. е. ф. о. с. д.

и вземи нож, отрежи да иде и да гризе земен репей.

22. Молитви срещу бясно куче и вълк в Зайковския требник от XIV в., публикуван от М. Цибранска-Костова, Е. Мирчева

1. Гѣ бѣ нашъ гредѣше стѣи иѡанъ, въ стѣжѣ горѣ. и ношаше стѣжѣ владѣнцѣ. да оуспѣетъ стѣю дръво. и срѣтоше га вѣснн п'сн. и вѣснн влъцн. и донде юмоу гла ѿ ѿца и сѣна и стѣго дѣха. Іѡанѣ Іѡанѣ възвращан се не оужасан се. нѣ дан ѡлѣкомъ бѣжнѣ тѣло, бѣжнѣ кръвь да падесть. и да нмѣ юѣ на нсѣѣлениѣ. и да се мажѣ въ нмѣ ѿца и сѣна и стѣго дѣха. Снѣж мѣтѣж ѡкти, ф, цѣ. ножемъ ѡнѣ крѣтъ ако ю близѣ ѡлѣкъ тѣзи. дан юмоу вино и хлѣбъ. ако ли ю далеко. а тѣи на поскуроу вино оулигавъ подаи. и ножъ подложи по становни каменъ. оу полоуношиѣ. и снѣж мѣ вѣ р'ци.

2. Въ нмѣ ѿца и сѣна и стѣго дѣха. поидѣ стѣи иѡанъ пѣтемъ. и видѣ вою желѣзницѣ, и влъке вѣснѣ. и оукоа се, и вѣстрепета, и вѣзгогота. и рѣ юмоу гѣ не кон се Іѡанѣ. не гогощѣи и не трепещи. нѣ възми бѣжнѣ тѣло и бѣжнѣ кръвь. и дан ѡлѣкомъ да падесть и да нмѣ юѣ лѣкъ ѿ вѣстока и до запада. въ нмѣ ѿца и сѣна и стѣго дѣха и ннѣ и прѣно и вѣ.